

Briuselis, 2022 05 24
COM(2022) 301 final

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS
PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS
EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETUI IR REGIONŲ
KOMITETUI**

2022 m. Šengeno erdvės padėties ataskaita

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI, EUROPOS VADOVŲ
TARYBAI, TARYBAI, EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ
KOMITETUI IR REGIONŲ KOMITETUI**

2022 m. Šengeno erdvės padėties ataskaita

Šengeno erdvė be vidaus sienų kontrolės (toliau – Šengeno erdvė) yra vienas iš istorinių Europos integracijos laimėjimų. Nuo tada, kai 1985 m. buvo įtvirtinti jos pagrindai, ji pakeitė kasdienę milijonų žmonių tikrovę. Šengeno projektas pašalino kliūtis, suartino žmones ir sustiprino Europos ekonomiką. Žmonių, prekių ir paslaugų judėjimo Sąjungoje greitis padeda skatinti Europos konkurencingumą, kurti darbo vietas ir skatinti ekonomikos augimą.

Taip pat sukurta Šengeno erdvė suvienijo žemyną, nustatant sienų neturinčią erdvę, tapusią visų europiečių simboliu. Ji sulaukia visuotinės paramos¹. Visai europiečių kartai sunku įsivaizduoti, kad jiems būtų taikomi patikrinimai kertant ES vidaus sienas. Dėl Šengeno erdvės piliečiai gali sklandžiai keliauti iš vienos valstybės narės į kitą darbo reikalais, norėdami studijuoti ar tyrinėti. Be to, Šengeno erdvės neturėjimo kaina būtų itin didelė², kaip neseniai aiškiai parodė COVID-19 pandemija.

Iš tiesų keletas pastarųjų metų krizių parodė, kad šio laimėjimo negalima laikyti savaime suprantamu dalyku. 2015 m. Šengeno erdvė susidūrė su pirmuoju svarbiu migracijos krizės išbandymu ir įvairiomis rimtomis grėsmėmis saugumui. Pastaruoju metu dėl pandemijos kilo naujų iššūkių, taip pat dėl karo Ukrainoje atvyko daug žmonių.

Dėl ES ir valstybių narių ryžto ir pastaraisiais metais pasiektos pažangos Šengeno erdvė tapo atsparesnė ir, įveikusi šiuos iššūkius, – stipresnė. Nors problemų vis dar yra, Šengeno erdvė iš esmės veikia gerai. Tai patvirtina reguliarių Šengeno erdvės vertinimų rezultatai, iš kurių matyti tik keli sisteminių trūkumų atvejai, taip pat kitos priemonės, kurias esame įdiegę Šengeno erdvės veikimui ir nacionaliniams valstybių narių sienų kontrolės pajėgumams įvertinti.

Pastaraisiais metais Šengeno sistema susidūrė su per įvairias krizes kilusiais išbandymais, kurie lėmė ad hoc politines diskusijas Šengeno klausimais. Kaip niekad akivaizdu, kad Šengeno laimėjimai neturėtų būti laikomi savaime suprantamu dalyku. Visi pastarojo meto uždaviniai išryškino poreikį imtis ryžtingų veiksmų siekiant pagerinti Šengeno erdvės valdymo struktūrą, kad būtų užtikrintas tinkamas jos veikimas. 2020 m. lapkričio mėn. Komisija įsteigė metinį Šengeno forumą, kuris yra pirmas žingsnis skatinant įtraukius politinius debatus, kuriais siekiama sukurti tarpusavio pasitikėjimu grindžiamą stipresnę Šengeno erdvę. Aukšto lygio politiniai debatai patvirtino tvirtesnio Šengeno valdymo poreikį – tai buvo pakartota 2021 m. gegužės mėn. įvykusiame antrajame Šengeno forume.

Šiomis aplinkybėmis Komisija sukūrė naują Šengeno erdvės valdymo modelį, t. y. Šengeno ciklą, kuriuo užtikrinamas reguliarius Šengeno padėties patikrinimas. Po Lilyje surengtame TVR tarybos posėdyje įvykusių diskusijų šie planai pradėti įgyvendinti 2022 m. kovo 3 d. įvykusiame pirmajame Šengeno tarybos posėdyje. Šengeno erdvei – bendram projektui – reikalingas bendras atsakas į dabartinius ir būsimus iššūkius bei valstybių narių, ES institucijų ir atitinkamų agentūrų įsipareigojimas. Naujuoju reglamentu, kuriuo keičiamas Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmas, siekiama toliau prisidėti prie šio tikslo užtikrinant greitą trūkumų nustatymą ir veiksmingas tolesnių veiksmų procedūras.

*Šis sustiprintas valdymas yra labai svarbus vykdant tolesnę veiklą, susijusią su **2021 m. birželio mėn. Komisijos pateiktoje Šengeno strategijoje** nustatyta plataus užmojo Šengeno erdvės*

¹ 2021–2022 m. žiemos „Eurobarometro“ apklausa.

² https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/581383/EPRS_STU%282016%29581383_EN.pdf

darbotvarkė. Siekiant, kad Šengeno erdvė taptų stipresnė ir atsparesnė, būtina skubiai patvirtinti griežtesnę teisės aktų sistemą ir ją įgyvendinti.

Šioje **Šengeno erdvės padėties ataskaitoje** nustatomi pagrindiniai naujo Šengeno erdvės valdymo modelio elementai, apžvelgiamas bendras Šengeno strategijos ir jos atskirų komponentų įgyvendinimas, taip pat nustatomi 2022–2023 m. Šengeno erdvės prioritetai. Joje taip pat aptariami Komisijos teisiniai įsipareigojimai³ teikti padėties dėl vidaus sienų kontrolės nebuvimo ataskaitas, Šengeno vertinimų rezultatus ir rekomendacijų įgyvendinimo padėties ataskaitas. Ši ataskaita yra būsimų ataskaitų pavyzdys: vykdant pirmą metinio Šengeno ciklo etapą, kiekviena būsima Šengeno erdvės padėties ataskaita turėtų būti pradėta rengti teikiant metines ataskaitas apie Šengeno padėtį, nustatant ateinančių metų prioritetus ir siekiant užtikrinti, kad atitinkamų metų pabaigoje būtų aptarta padaryta pažanga. Šengeno erdvės padėties ataskaita turėtų būti intensyvesnio politinio dialogo, stebėsenos ir Šengeno *acquis* vykdymo užtikrinimo pagrindas.

1. Šengeno erdvės valdymo stiprinimas

Šioje srityje, kuri priklauso nuo valstybių narių tarpusavio pasitikėjimo ir galiausiai nuo teisingo ir veiksmingo Šengeno teisinės sistemos įgyvendinimo, reikalingas tvirtas ir struktūrizuotas valdymas. Po pirmajame⁴ ir antrajame⁵ Šengeno forumuose⁶ vykusių diskusijų ir siekiant iš tiesų sustiprinti Šengeno erdvę ilguoju laikotarpiu, buvo sukurtas naujas Šengeno erdvės valdymo modelis. 2022 m. kovo mėn. įvykusiame pirmajame Šengeno tarybos posėdyje valstybės narės dar kartą patvirtino šį poreikį ir patvirtino Komisijos pateiktą **Šengeno ciklą**. Šiame cikle numatytas reguliarus Šengeno padėties patikrinimas, sudarantis sąlygas anksti nustatyti problemas, kad būtų užtikrinta bendra atsakomybė ir skatinamas atitinkamų priemonių taikymas.

Metinio Šengeno ciklo pradžia – metinė Šengeno padėties ataskaita, kuria remdamasi Komisija inicijuoja valdymo procesą nustatydamą pagrindinius Šengeno erdvės uždavinius ir prioritetinius veiksmus, kuriuos reikia spręsti tiek nacionaliniu, tiek Europos lygmeniu. Vykdyma Šengeno ciklą, siekdama pateikti naujausią informaciją apie padėtį Šengeno erdvėje, Komisija reguliariai pristatys Šengeno barometrą⁷.

Tarpinstitucinės diskusijos **Šengeno forume** ir politiniai svarstymai birželio mėn. vykusiame **Šengeno tarybos**⁸ posėdyje suteiks reikiamą politinį postūmį pagrindiniais strateginiais klausimais. Įgyvendinant prioritetinius veiksmus reikės visų išitraukimo. Šengeno valdymo modelis – pagrindas, kuriuo užtikrinama tinkama tolesnė veikla, reguliariai keičiantis informacija apie bendrus uždavinius, koordinuotus sprendimus ir dalijantis gerąja patirtimi, kad būtų sudarytos

³ Šioje ataskaitoje aptariamas Komisijos teisinis įsipareigojimas teikti ataskaitas pagal Tarybos Reglamento 1053/2013, kuriuo sukuriamas tikrinimo, kaip taikoma Šengeno *acquis*, vertinimo ir stebėsenos mechanizmas, 20 straipsnį ir Šengeno sienų kodekso (Reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso) 33 straipsnį. Ja taip pat siekiama užtikrinti sąsają su kitomis panašiomis ataskaitomis, kuriose iki šiol nagrinėti įvairūs elementai, susiję su Šengeno erdvės padėtimi, Komunikatu „Grįžimas prie Šengeno erdvės nuostatų“, reguliariomis Europos migracijos darbotvarkės įgyvendinimo ataskaitomis, migracijos ir prieglobsčio ataskaitomis, sistemingų patikrinimų ataskaita, sąveikumo ataskaita (-omis), saugumo sąjungos pažangos ataskaita.

⁴ 2020 m. lapkričio 30 d.

⁵ 2021 m. gegužės 17 d.

⁶ Siekdama skatinti konkretnę bendradarbiavimą ir tarpusavio pasitikėjimą, Komisija įsteigė Šengeno forumą, kurio tikslas – suteikti politinį postūmį, įvertinant pasiektus laimėjimus ir iškilusias kliūtis bei nustatant tolesnius veiksmus Šengeno srityje.

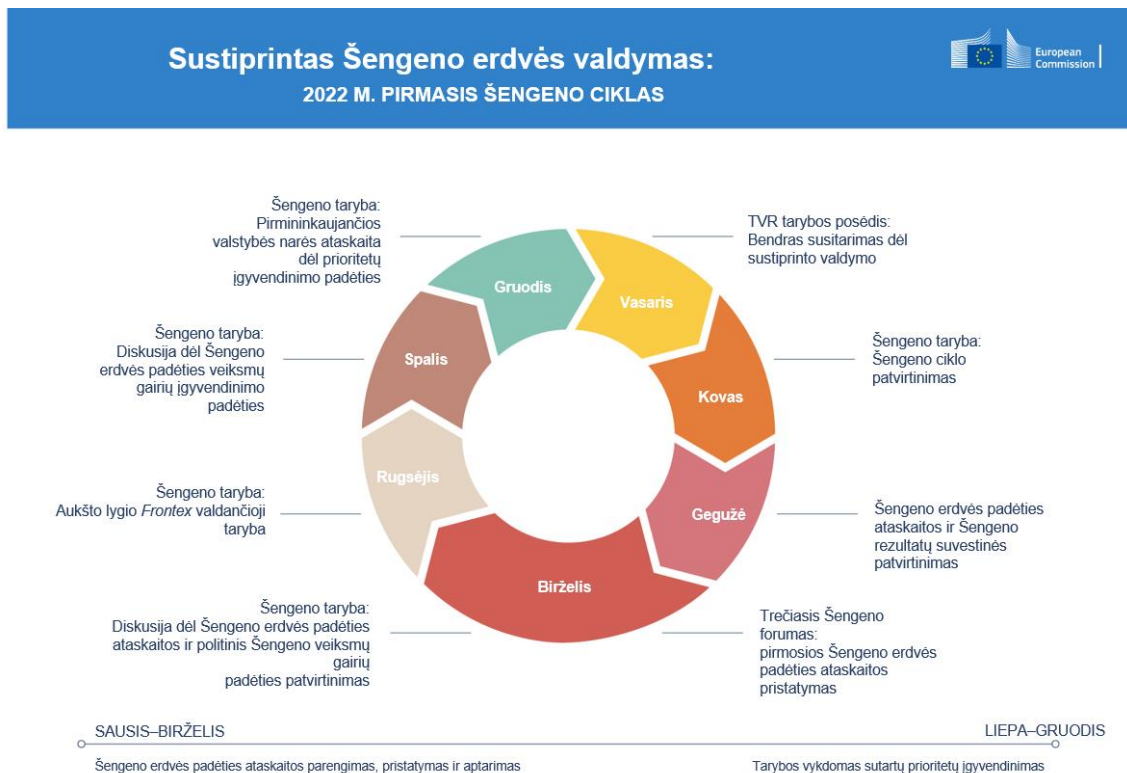
⁷ Šengeno barometrą Komisija pristatė 2022 m. kovo mėn. įvykusiame pirmajame Šengeno tarybos posėdyje.

⁸ Šengeno taryba yra ES Tarybai pirmininkaujančios Prancūzijos iniciatyva, įsteigta vykdant Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos programą Mišraus komiteto formatu (t. y. taip pat įtraukiant Šengeno asocijuotąsias šalis – Islandiją, Norvegiją, Šveicariją ir Lichtenšteiną) ir skirta aukštu politiniu lygiu aptarti su Šengeno erdve susijusį klausimą, į diskusiją įtraukti visus susijusius subjektus, visų pirma agentūras.

sąlygos veiksmingai ir laiku įgyvendinti reikiamus veiksmus. Paskutiniiais metų pabaigoje įgyvendinamais etapais rengiamose diskusijose daugiausia dėmesio bus skiriama stebėsenai, kaip sprendžiamos pagrindinės Šengeno problemos, įskaitant Europos sienų ir pakrančių apsaugos agentūros (toliau – *Frontex*) vykdomų operacijų gaires. Tai padės užtikrinti tvirtesnę politinį įsipareigojimą siekti bendro Europos Šengeno erdvės valdymo ir nustatyti kitam metiniam ciklui būtinus veiksmus.

Šiame naujame Šengeno valdymo modelyje itin svarbų vaidmenį atliks naujasis **Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmas**, kurį Komisija pasiūlė 2021 m. birželio mėn. ir kurį neseniai patvirtino Taryba. Tai bus pagrindinis mechanizmas, padėsiantis nustatyti sunkumus, su kuriais susiduria valstybės narės, ir užtikrinti skubius taisomuosius veiksmus. Tai padės išvengti bet kokių įgyvendinimo problemų, ypač didelių trūkumų atvejų, kurie gali daryti šalutinį poveikį visoje Šengeno erdvėje. Greitai įgyvendinus šią reformą bus užtikrinta, kad Šengeno erdvė turėtų veiksmingesnę, strategišką ir lankstesnę priemonę, kuri sudarys sąlygas spręsti naujus sunkumus, reaguoti į pasikeitusias sąlygas ir prisitaikyti prie naujų aplinkybių. Komisija jau imasi reikiamų veiksmų, kad užtikrintų jos savalaikį ir veiksmingą taikymą.

Komisijos **Šengeno koordinatorius** vadovaus Šengeno ciklui ir jį koordinuos, derindamas veiksmus su valstybėmis narėmis.

9

⁹ Nuo 2023 m. Šengeno ciklas bus pradėtas vasario mėn. priėmus Šengeno erdvės padėties ataskaitą.

1 langelis. Pirmasis Šengeno ciklas. 2022–2023 m. prioritetai

Pagrindiniai Šengeno erdvės prioritetiniai veiksmai yra šie:

1. Sustiprinti **išorės sienų** valdymą.
2. Užtikrinti, kad **vidaus sienų kontrolė** būtų **kraštutinės** priemonės, taikomos ribotą laikotarpį, ir prireikus taikomos kartu su rizikos mažinimo priemonėmis.
3. Sustiprinti vidaus **saugumą** stiprinant policijos bendradarbiavimą Sąjungoje.

Siekiant šių tikslų būtina skubiai įgyvendinti šiuos prioritetinius veiksmus:

- priimti ir įgyvendinti **Europos integruoto sienų valdymo** daugiametę strateginę politiką;
- užtikrinti sistemingus visų keliautojų patikrinimus prie išorės sienų;
- iki 2023 m. laiku įgyvendinti **naują sienų valdymo IT architektūrą ir sąveikumą**;
- taikyti naują **Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmą**;
- užtikrinti visapusišką **Frontex** ir **Europolio** įgaliojimų įgyvendinimą;
- stiprinti nacionalines gražinimo sistemas;
- visapusiškai naudotis turimomis **tarptvalstybinio policijos bendradarbiavimo** priemonėmis;
- panaikinti visą ilgalaikę **vidaus sienų kontrolę**.

Kitas svarbus teisės aktų sistemos gerinimo prioritetas – greitai priimti Komisijos pateiktus pasiūlymus, įskaitant:

- **Šengeno sienų kodekso** pakeitimą;
- pasiūlymus dėl **policijos bendradarbiavimo**;
- pasiūlymą dėl **tikrinimo**.

2. Pažanga įgyvendinant Šengeno strategiją

Šengeno strategija Komisija nustatė gero Šengeno erdvės veikimo užtikrinimo priemones. Nuo jos priėmimo 2021 m. birželio mėn. dienos Komisija vykdo savo įsipareigojimą ir užtikrina, kad būtų greitai siūlomos priemonės, kuriomis grindžiama Šengeno erdvė. Trys ramsčiai, kuriais grindžiama Šengeno erdvė: **veiksmingas išorės sienų valdymas, priemonės, kuriomis kompensuojamas kontrolės prie vidaus sienų nebuvimas, ir patikimas valdymas** buvo sustiprinti ir atnaujinti, kad būtų galima veiksmingai reaguoti į naujas aplinkybes. Atėjo laikas įgyvendinti likusius pasiūlymus ir įsipareigojimus, įtraukiant valstybes nares ir kitus suinteresuotuosius subjektus, būtinus bendrai atsakomybei užtikrinti.

Vienas iš svarbiausių prioritetų tebėra vienos iš technologiškai pažangiausių pasaulio sienų valdymo sistemų įgyvendinimas. Praėjusiais metais valstybės narės, eu-LISA¹⁰ ir Komisija dėjo dar didesnes pastangas, kad įgyvendintų **naują IT architektūrą ir sąveikumą** laikydamosi sutartų terminų. Dabar itin svarbu užtikrinti, kad visi suinteresuotieji subjektai, neperžengdami savo atsakomybės ribų, imtųsi reikiamų veiksmų, kad išvengtų naujų vėlavimų, dėl kurių kiltų pavojus bendram tvarkaraščiui¹¹, kad iki 2023 m. pabaigos būtų įdiegta visa nauja architektūra ir sąveikumas. Prekių pristatymo vėlavimai, netinkamai įrengti sienos perėjimo punktai ir kokybės problemos gali daryti grandininį poveikį kitoms sistemoms ir funkcijoms.

Imtasi svarbių veiksmų siekiant modernizuoti prašymų išduoti vizą pateikimą ir tvarkymą ir procesą padaryti veiksmingesnį, kartu stiprinant Šengeno erdvės saugumą. Skaitmeniniai

¹⁰Eu-LISA – Europos Sąjungos agentūra, valdanti didelės apimties informacinių sistemų operacijas, administruojanti su laisve, teisingumu ir saugumu susijusius klausimus.

¹¹ Planuojama, kad atnaujinta Šengeno informacinė sistema (SIS) pradės veikti 2022 m. rugsėjo mėn., ir Komisija priims sprendimą nustatyti tikslią naujų reglamentų visapusiško taikymo datą, kai tik bus įvykdyti reikalavimai (Reglamento (ES) 2018/1861 66 straipsnis ir Reglamento (ES) 2018/1862 79 straipsnis); atvykimo ir išvykimo sistemos (AIS) veikimo pradžia buvo nukelta į 2022 m. lapkričio mėn. Numatyta, kad Europos kelionių informacijos ir leidimų sistema (ETIAS) pradės veikti 2023 m. gegužės mėn.

dokumentai yra ir veiksmingesni, ir saugesni. 2022 m. balandžio 27 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl vizų išdavimo procedūrų skaitmenizacijos.

2021 m. gruodžio mėn. Komisija priėmė pasiūlymų dėl Šengeno ir policijos bendradarbiavimo rinkinį. Pasiūlymu dėl **Šengeno sienų kodekso** peržiūros¹² siekiama suteikti daugiau aiškumo dėl vidaus sienų kontrolės atnaujinimo ir alternatyvių priemonių naudojimo taisyklių. Jame taip pat siūloma nustatyti bendras veiksmingesnio išorės sienų valdymo priemonės kilus krizėms, pavyzdžiui, kilus visuomenės sveikatos krizei arba tais atvejais, kai migrantais naudojamasi politiniais tikslais.

Šias priemones papildo pasiūlymai dėl teisėkūros procedūra priimamų aktų, kuriais siekiama stiprinti Europos Sąjungos vidaus saugumą pagal Saugumo sąjungos strategiją. **Pasiūlymuose dėl policijos bendradarbiavimo**¹³ numatyta nuosekli ES teisinė sistema, siekiant užtikrinti, kad teisėsaugos institucijos turėtų tinkamą prieigą prie kitų valstybių narių turimos informacijos kovos su nusikalstamumu ir terorizmu tikslais. Veiksmingas ir sklandus policijos bendradarbiavimas padės sustiprinti nusikalstamų veikų prevenciją, atskleidimą ir tyrimą ES, skatinant visų Šengeno erdvėje gyvenančių ir judančių asmenų saugumą. Bendri bendro patruliavimo standartai palengvins policijos pareigūnų, dalyvaujančių ir veikiančių kitų ES šalių teritorijoje, darbą, taip pat skatins bendrą ES viešosios tvarkos palaikymo kultūrą. Greita pažanga siekiant susitarimo padės užtikrinti gerą Šengeno erdvės veikimą. Tikimasi, kad derybų procesas bus baigtas 2023 m.

Siekiant padidinti saugumą erdvėje be vidaus sienų kontrolės, reikia saugių išorės sienų. Nuo 2017 m. valstybės narės ir Šengeno asocijuotosios šalys privalo **atitinkamose duomenų bazėse sistemingai tikrinti visus ES išorės sienas kertančius asmenis**¹⁴, įskaitant asmenis, kurie naudojami laisvo judėjimo teise. Šia priemone buvo siekiama sustiprinti ES vidaus saugumą, kai buvo nustatyta, kad tarp užsienio teroristų kovotojų, grįžtančių į ES, buvo ES piliečių. Europos Parlamentui ir Tarybai teikiamoje ataskaitoje analizuojamas šių sistemingų patikrinimų įgyvendinimas ir poveikis. Joje nustatyta, kad, nepaisant sunkumų, su kuriais valstybės narės susiduria įgyvendindamos šias taisykles, atitinkamose duomenų bazėse vykdomų asmenų, kurie naudojami laisvo judėjimo teise pagal ES teisę, sistemingų patikrinimų taikymas užpildė svarbią reglamentavimo spragą. Komisija ketina spręsti šias problemas ir padėti valstybėms narėms naudodama privalomos teisinės galios neturinčius teisės aktus, visų pirma būsimą Praktinio sienos apsaugos pareigūnų vadovo¹⁵, kurį valstybių narių kompetentingos institucijos naudoja vykdydamos asmenų patikrinimus kertant sieną, peržiūrą.

2 langelis. Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos. Pagrindiniai pokyčiai

- Padaryta didelė pažanga įgyvendinant 2019 m. Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų reglamentą¹⁶.
- Nuo 2021 m. sausio 1 d. *Frontex* padeda valstybėms narėms apsaugoti išorės sienas ir vykdyti gražinimą pasitelkdama Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinį korpusą. Šiuo metu nuolatinį korpusą sudaro daugiau kaip 6 000 pareigūnų ir iki 2027 m. bus pasiektas visas

¹² Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/399 dėl taisyklių, reglamentuojančių asmenų judėjimą per sienas, Sąjungos kodekso, COM(2021) 891, 2021 12 14.

¹³ Jie apima Pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl operatyvinio policijos bendradarbiavimo (COM/2021/780 *final*), Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų keitimosi informacija (COM/2021/782 *final*) ir Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl automatinio keitimosi duomenimis policijos bendradarbiavimo tikslais (COM/2021/784 *final*).

¹⁴ 2017 m. kovo 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2017/458, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (ES) 2016/399 nuostatos, susijusios su atitinkamų duomenų bazių tikrinimo prie išorės sienų sugriežtinimu, OL L 74, 2017 3 18, p. 1–7.

¹⁵ C(2019) 7131 *final*, 2019 10 8.

¹⁶ 2019 m. lapkričio 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) 2019/1896 dėl Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, kuriuo panaikinami reglamentai (ES) Nr. 1052/2013 ir (ES) 2016/1624, OL L 295, 2019 11 14.

pajėgumas – 10 000 pareigūnų. Šiuo metu *Frontex* kasdien siunčia vidutiniškai 2 000 pareigūnų prie sausumos, jūrų ir oro išorės sienų ir teikia pagalbą vykdant gražinimą.

- Nauju strateginės politikos ciklu bus siekiama užtikrinti veiksmingą ir darnų Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų naudojimą, sutelkiant daugiau kaip 120 000 valstybių narių ir *Frontex* sienų ir pakrančių apsaugos pareigūnų ir gražinimo ekspertų. Ši sistema padės geriau susieti įvairias politikos sritis ir priemones ir ja bus siekiama panaikinti sienų apsaugos, saugumo, gražinimo ir migracijos spragas, kartu užtikrinant pagrindinių teisių apsaugą.
- Po šiandien pradėtų konsultacijų su Europos Parlamentu ir Taryba Komisija planuoja iki 2022 m. pabaigos priimti pirmąją daugiametę Europos integruoto sienų valdymo strateginę politiką, kuri bus įgyvendinta ir papildyta *Frontex* ir nacionalinių valdžios institucijų priimtinomis strategijomis.
- Papildomas strateginis vadovavimas bus numatytas Agentūros valdančiosios tarybos aukšto lygio posėdyje. Šengeno tarybos posėdžiai taip pat suteikia galimybę kartą per metus politiniu lygmeniu aptarti klausimus, susijusius su Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų, įskaitant *Frontex*, vykdomu Europos integruoto sienų valdymo įgyvendinimu.
- 2021 m. gruodžio 21 d. Komisija taip pat patvirtino darbo tvarkos modelį, kuriuo turi naudotis *Frontex*, bendradarbiaudama su trečiosiomis šalimis, ir tipinį susitarimą dėl statuso, kuriuo reglamentuojamas Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinio korpuso būrių dislokavimas trečiosiose šalyse.
- Gražinimo srityje *Frontex* taip pat padarė svarbią pažangą plėtodama savo pajėgumus padėti valstybėms narėms gražinimo ir reintegracijos srityse. Visų pirma 2022 m. vasario mėn. pareigas pradėjo eiti Gražinimo ir operacijų generalinio direktoriaus pavaduotojas, kuris prižiūri naują Gražinimo skyrių.
- Valstybėms narėms teikiama didesnė parama savanoriško grįžimo srityje, o nuo 2022 m. balandžio mėn. buvo įsteigtos *Frontex* jungtinės reintegracijos tarnybos, kad valstybėms narėms būtų teikiama reintegracijos parama.
- *Frontex* daro pažangą steigdama savo pajėgumus, kad savo iniciatyva organizuotų gražinimo operacijas, 2022 m. sausio mėn. suorganizavusi pirmą sėkmingą skrydį į Albaniją.
- Agentūroje įvyko svarbių struktūrinių pokyčių – trys vykdomojo direktoriaus pavaduotojai pradėjo eiti pareigas atitinkamai 2021 m. lapkričio mėn., 2022 m. sausio mėn. ir 2022 m. vasario mėn.
- Siekiant užtikrinti, kad *Frontex* veikla atitiktų pagrindines teises, buvo įdiegti visi pagrindiniai visapusiškai veikiančios stebėsenos sistemos sudedamieji elementai. Visų pirma naujas pagrindinių teisių pareigūnas ir pagrindinių teisių pareigūno pavaduotojas pradėjo eiti pareigas atitinkamai 2021 m. birželio mėn. ir 2022 m. kovo mėn. Jiems veiklą vykdyti padeda 20 pagrindinių teisių stebėtojų, o iki vasaros pabaigos jų skaičius padidės iki 46 stebėtojų.
- *Frontex* atlieka itin svarbią užduotį – padėti valstybėms narėms valdyti bendras Europos Sąjungos išorės sienas. Siekdama užtikrinti visišką Agentūros veiklos tęstinumą, Komisija greitai pradės įdarbinimo procesą, po kurio bus paskirtas naujas vykdomasis direktorius.
- *Frontex* valdančioji taryba toliau stiprins Agentūros vidaus valdymo ir jos veiklos priežiūrą. Tuo pat metu, atsižvelgdama į didesnius įgaliojimus ir gerokai padidintus išteklius, Agentūra turėtų užtikrinti visišką savo atskaitomybę ES institucijoms. Rengdamasi būsimam Agentūros veikimo vertinimui, Komisija pradės dialogą su Europos Parlamentu ir Taryba Agentūros valdymo klausimais.

3. Šengeno erdvės padėtis

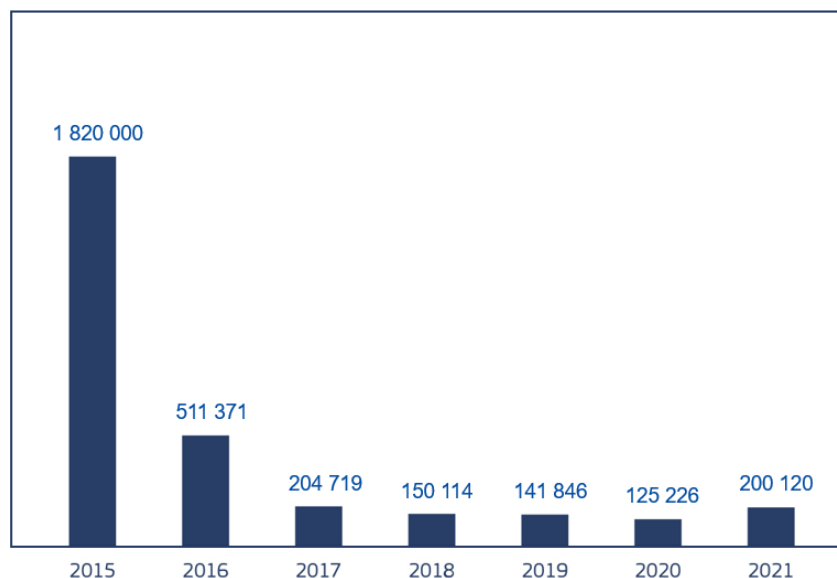
3.1. Padėtis prie išorės sienų

ES išorės sienas kasmet kerta šimtai milijonų žmonių, dėl to ES tampa patraukliausia kelionės tikslo vieta pasaulyje. Šiuo metu be vizos į Europos Sąjungą gali vykti apie 1,3 mlrd. žmonių iš maždaug 60 šalių visame pasaulyje.

Nors didžioji dauguma trečiųjų šalių piliečių atvyksta į ES leistinu būdu, neteisėta migracija tebėra problema. 2021 m. *Frontex* pranešė apie 200 000 neteisėto sienos kirtimo atvejų. Tais metais neteisėtai į Lietuvą, Lenkiją ir Latviją atvykusių asmenų skaičius buvo daugiau kaip dešimt kartų

didesnis nei 2020 m. dėl Baltarusijos režimo organizuoto **naudojimosi migrantais kaip priemone** politiniais tikslais. Tačiau dėl ryžtingų ir atkaklių ES veiksmų padėtis stabilizavosi ir iš Baltarusijos atvykstančių asmenų skaičius gerokai sumažėjo.

Bendras neteisėto sienos kirtimo atvejų skaičius

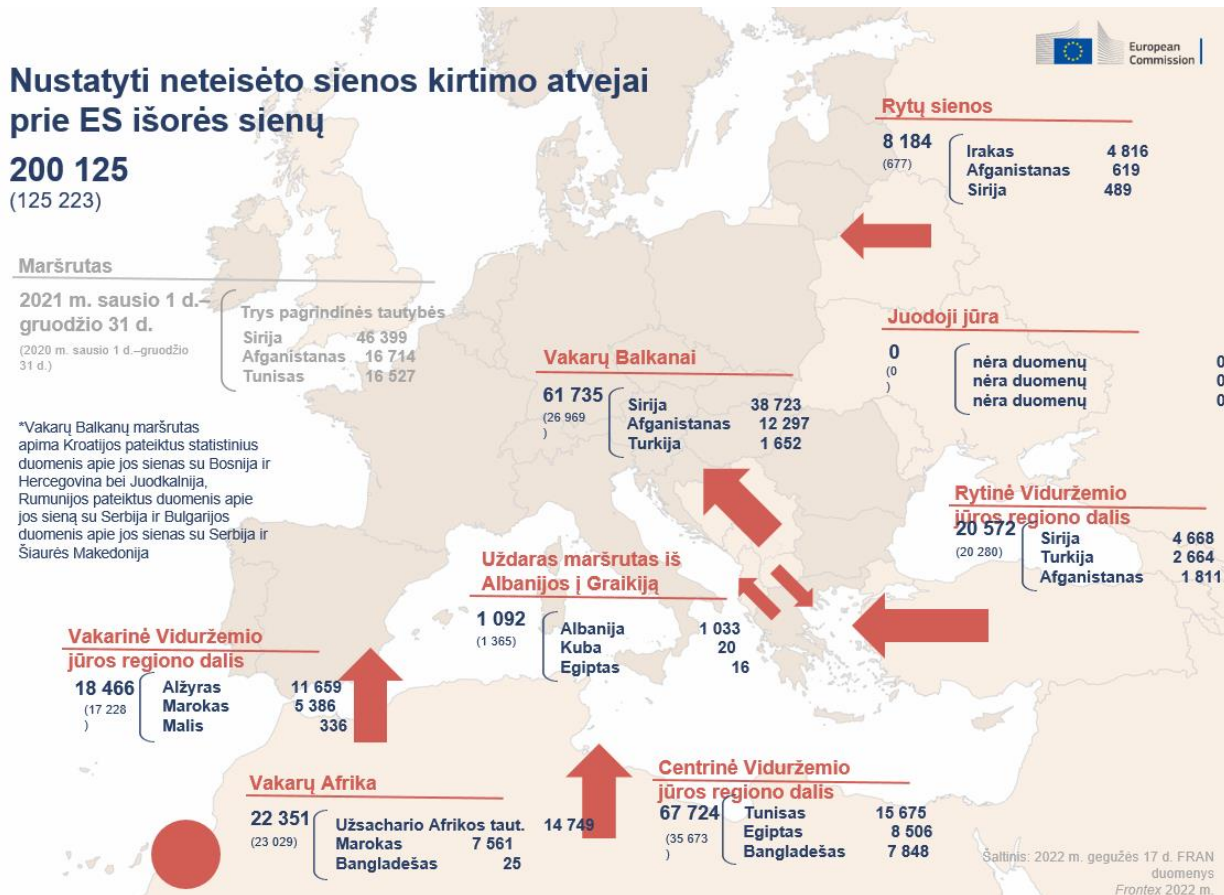
Kalbant apie tendencijas, 2021 m. **centrinės Viduržemio jūros regiono dalies maršrutas, kurio pagrindinė paskirties šalis yra Italija**, vėl buvo dažniausiai naudojamas neteisėtos migracijos į ES kelias (34 proc. neteisėto sienos kirtimo atvejų, apie kuriuos pranešta). Ši tendencija tęsėsi 2022 m.: nuo 2022 m. gegužės 8 d. pranešta, kad šiuo maršrutu atvyko beveik 11 800 asmenų, t. y. 7,6 proc. mažiau, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu. 2022 m. gegužės 8 d. duomenimis, bendras neteisėto sienos kirtimo atvejų skaičius Italijoje buvo 11 797, o Maltoje – tik 1. Taip pat daug žmonių ir toliau vyko į Ispaniją **Vakarinių Viduržemio jūros regiono dalies ir Vakarų Afrikos** maršrutais: nuo 2022 m. gegužės 8 d. užregistruota 10 475 neteisėto sienos kirtimo atvejai, t. y. 32 proc. daugiau nei tuo pačiu 2021 m. laikotarpiu. Nors 2022 m. į žemyninę Ispaniją atvykstančių asmenų skaičius, palyginti su tuo pačiu 2021 m. laikotarpiu, sumažėjo, į Kanarų salas atvykstančių asmenų skaičius labai padidėjo (53 proc.).

Nors migracijos srautas **Graikijoje** toliau mažėjo, į **Kiprą** atvykstančių asmenų skaičius 2021 m., palyginti su 2020 m., gerokai padidėjo (123 proc.). 2022 m. gegužės 8 d. duomenimis, į Graikiją atvyko 3 031 asmuo (24 proc. daugiau nei tuo pačiu 2021 m. laikotarpiu), o į Kiprą – 6 755 asmenys (142 proc. daugiau).

Srautas taip pat padidėjo **Vakarų Balkanų maršrute**, kuriame per pirmuosius tris 2022 m. mėnesius pranešta apie 19 029 neteisėto sienos kirtimo atvejus, t. y. 125 proc. daugiau, palyginti su tuo pačiu praėjusių metų laikotarpiu.

2021 m. rugpjūčio mėn., kai Talibanas perėmė kontrolę, iš **Afganistano** į ES neteisėtai atvykstančių asmenų skaičius padidėjo, tačiau išliko nedidelis.

Europolo duomenimis¹⁷, daugiau kaip 90 proc. neteisėtų migrantų, kurie atvyksta į ES, naudojami neteisėtai žmones gabenančių asmenų paslaugomis tam tikrais kelionės etapais arba visos kelionės metu. Du trečdaliai tokių asmenų neatitinka tarptautinės apsaugos suteikimo pirmojoje instancijoje kriterijų ir galiausiai turės būti grąžinti.

¹⁷ [Neteisėtos imigracijos skatinimas | Europol \(europa.eu\)](https://europa.eu/eurostat/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&code=sdg_8_10_10)

3 langelis. Rusijos agresija Ukrainoje – didžiausias žmonių perkėlimas Europoje po Antrojo pasaulinio karo ir skubus ES atsakas

Nuo Rusijos karinės invazijos į Ukrainą pradžios į Europos Sąjungą iš Ukrainos ir Moldovos atvyko apie 6 mln. žmonių, iš kurių 200 000 yra ne Ukrainos trečiųjų šalių piliečiai. Biometrinius pasus turintys ukrainiečiai atvyksta kaip keliautojai be vizų ir dažnai prisijungia prie savo šeimų ir draugų skirtingose valstybėse narėse.

ES veiksmingai valdė didžiulius padarinius pasikliaudama Šengeno *acquis* ir už jo ribų taikomomis priemonėmis:

- Atsižvelgdama į išskirtinę padėtį prie Sąjungos sienų su Ukraina, Komisija pateikė veiklos gaires¹⁸, kuriomis siekiama padėti valstybių narių sienos apsaugos pareigūnams **veiksmingai** valdyti atvykstančius asmenis prie **sienų**, kartu išlaikant aukštą saugumo lygį.
- 2022 m. kovo 4 d. Taryba, remdamasi Komisijos pasiūlymu, pirmą kartą vienbalsiai priėmė įgyvendinimo sprendimą¹⁹, kuriuo nustatoma laikinoji apsauga²⁰ dėl masinio dėl karo iš Ukrainos bėgančių asmenų antplūdžio.
- Suintensyvėjo ES migracinės parengties ir migracijos krizių valdymo mechanizmo tinklo²¹ veikla, siekiant užtikrinti nuolatinę keitimąsi informacija ir koordinuotą atsaką į tokių įvykių keliamas problemas.
- Komisija taip pat sukūrė **solidarumo platformą**, kurioje dalyvauja valstybės narės ir Šengeno asocijuotosios šalys, ES agentūros, tarptautinės organizacijos, dalyvaujant Ukrainai ir Moldovai, kad būtų koordinuojama parama nuo karo Ukrainoje bėgantiems asmenims ir juos priimančioms šalims.
- Kovo 28 d. neeiliniame Teisingumo ir vidaus reikalų tarybos posėdyje Komisija pateikė 10 punktų veiksmų planą²², dėl kurio iš anksto susitarta su ES Tarybai pirmininkaujančia Prancūzija, kad būtų sudarytos palankesnės sąlygos glaudesniai Europos koordinavimui priimant nuo karo Ukrainoje bėgančius žmones.
- **ES agentūros** skubiai suteikė konkrečią paramą:
 - **Frontex** nedelsdama dislokavo papildomus darbuotojus prie ES ir Ukrainos sienų vykdydama jau egzistuojančią bendrą operaciją „Terra“²³ ir taip pat atsižvelgdama į valstybių narių prašymus. Nuo 2022 m. balandžio 27 d. prie rytinių ES išorės sienų (įskaitant Ukrainą, Moldovą, Rusiją ir Baltarusiją) dislokuoti 297 Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinio korpuso pareigūnai. **Frontex** taip pat padėjo 718 nuo karo bėgančių trečiųjų šalių piliečių saugiai grįžti į savo kilmės šalis.
 - **Frontex** aktyviai remia Moldovos valdžios institucijų vietoje dedamas pastangas spręsti dvejopas problemas, susijusias su šimtų tūkstančių pabėgėlių, bėgančių nuo karo Ukrainoje, antplūdžio ir paskesnio išvykstamojo srauto reguliavimu. Po rekordiškai greitai su Moldova sudaryto susitarimo dėl statuso nuo balandžio 27 d. Moldovoje dislokuota 70 Europos sienų ir pakrančių apsaugos nuolatinio korpuso pareigūnų.
 - Prie ES išorės sienų dislokuoti **Europolo** ekspertai ir pakviestieji pareigūnai padeda valstybėms narėms, stiprina antrinius saugumo patikrinimus ir analizuoja informaciją apie

¹⁸ [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0304\(10\)&from=EN](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52022XC0304(10)&from=EN)

¹⁹ 2022 m. kovo 4 d. Tarybos įgyvendinimo sprendimas (ES) 2022/382, kuriuo pagal Direktyvos 2001/55/EB 5 straipsnį nustatoma, kad iš Ukrainos yra perkeltųjų asmenų masinis srautas, ir pradama taikyti laikinoji apsauga.

²⁰ Laikinoji apsauga iš karo bėgantiems žmonėms suteikia teisę gauti leidimą gyventi šalyje, pasinaudoti tinkamu būstu, galimybe įsidarbinti, gauti medicininę priežiūrą, socialinę paramą, švietimą ir galimybę šeimoms tam tikromis aplinkybėmis susijungti, nepažeidžiant teisės pasinaudoti prieglobsčio procedūra.

²¹ 2020 m. rugsėjo 23 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2020/1366 dėl ES pasirengimo su migracija susijusioms krizėms ir jų valdymo mechanizmo (Migracinės parengties ir migracijos krizių valdymo planas).

²² https://ec.europa.eu/home-affairs/10-point-plan-stronger-european-coordination-welcoming-people-fleeing-war-ukraine_en

²³ **Frontex** organizuojama bendra operacija „Terra 2022“ vykdoma 12 ES valstybių narių ir apima 62 sienos perėjimo punktus. Nacionalinėms valdžios institucijoms valdyti sienas padeda iš viso daugiau kaip 450 nuolatinio korpuso pareigūnų iš 28 ES ir Šengeno šalių. Operacijos tikslas – stiprinti sienų kontrolę prie ES sausumos sienų, padėti šalims kovoti su tarpvalstybinio nusikalstamumu ir stiprinti ES vidaus saugumą.

nusikaltimus, kad galėtų padėti vykdyti tyrimus ir parengti išsamią kriminalinės žvalgybos informaciją ir bendrą duomenų analizę.

- **Pagrindinių teisių agentūra** apsilankė visose sieną su Ukraina ir Moldova turinčiose valstybėse narėse, stebėdama ir analizuodama pagrindinių teisių padėtį sienos perėjimo punktuose ir registracijos ir (arba) priėmimo centruose.
- Atsižvelgdama į Komisijos pasiūlymą, Taryba **iš dalies sustabdė ES ir Rusijos vizų režimo supaprastinimą** nuo 2022 m. vasario 25 d.

Apskritai pats Šengeno erdvės be sienų egzistavimas suteikė Europai unikalią galimybę darniai reaguoti į iššūkius, suteikiant galimybę bėgantiems asmenims gauti apsaugą jiems tinkamiausioje šalyje ir sudarant palankesnes sąlygas solidarumo pasiūlymams ir perdavimui iš pirmųjų su migrantų antplūdžiu susiduriančių valstybių narių į kitas valstybes nares.

3.2. Padėtis prie vidaus sienų

Nuo 2015 m. rugsėjo mėn. patikrinimai kertant vidaus sienas atnaujinti daugiau kaip 280 kartų. Valstybės narės pranešė Komisijai apie laikiną sienų kontrolės Šengeno erdvėje atnaujinimą dėl trijų pagrindinių priežasčių: 1) patikrinimai, kurie buvo atnaujinti kartu su 2015 m. pabėgėlių krize dėl antrinio judėjimo, 2) patikrinimai, kurie vėl pradėti taikyti kovos su terorizmu tikslais, ir 3) patikrinimai, taikomi siekiant apriboti COVID-19 plitimą.

Daugelį metų Komisija palaikė glaudų politinį ir techninį dialogą su tomis valstybėmis narėmis, kurios vykdo ilgalaikę vidaus sienų kontrolę, siekdama suprasti padėtį ir išnagrinėti konkrečių alternatyvių priemonių taikymo galimybes. 2017 m. Komisija, remdamasi tais pačiais metais priimtomis Komisijos rekomendacijomis²⁴, pasiūlė iš dalies pakeisti taikytinas taisykles, kad būtų sudarytos sąlygos panaikinti ilgalaikę vidaus sienų kontrolę. Tačiau šis pasiūlymas nesulaukė pakankamos Tarybos paramos. Atsižvelgdama į šias diskusijas ir remdamasi konsultacijomis su valstybėmis narėmis ir suinteresuotaisiais subjektais²⁵, 2021 m. gruodžio mėn. Komisija pateikė naujus Šengeno sienų kodekso pakeitimus, kuriais pakeičiamas jos ankstesnis pasiūlymas. Siūlomi tiksliniai pakeitimai grindžiami įgyta patirtimi ir per COVID-19 pandemiją sukauptą patirtimi, jais sprendžiami valstybių narių iškelti susirūpinimą keliantys klausimai, kartu išsaugant Šengeno erdvę, kurioje bet kokia vidaus sienų kontrolė turėtų likti kraštutine priemone.

Neseniai priimtame sprendime sujungtose bylose C-368/20 ir C-369/20²⁶ Teisingumo Teismas pabrėžė, kad galimybė atnaujinti vidaus sienų kontrolę kaip išimtinė priemonė turi būti aiškinama siaurai²⁷. Komisija ir Taryba pradėjo diskusijas su valstybėmis narėmis dėl Teismo sprendimo poveikio. Tuo pat metu Komisija, atsižvelgdama į Teismo sprendimą, iš naujo vertina naujausius pranešimus apie vidaus sienų kontrolę.

²⁴ 2017 m. gegužės 12 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2017/820 dėl proporcingų policijos patikrinimų ir policijos bendradarbiavimo Šengeno erdvėje, C(2017) 3349, OL L 122, 2017 5 13, p. 79–83, ir 2017 m. spalio 3 d. Komisijos rekomendacija (ES) 2017/1804 dėl Šengeno sienų kodekso nuostatų dėl laikino vidaus sienų kontrolės atnaujinimo Šengeno erdvėje įgyvendinimo, C(2017) 6560, OL L 259, 2017 10 7, p. 25–27.

²⁵ Kaip nurodyta prie pasiūlymo COM(2021) 891 pridedamo poveikio vertinimo 2 priede, nuo 2020 m. lapkričio mėn. iki 2021 m. vasario mėn. vyko konsultacijos su suinteresuotaisiais subjektais, per kurias visų pirma konsultuotasi su tiksliniais suinteresuotaisiais subjektais, surengus Šengeno forumą ir teminius seminarus, suskirstytus pagal temą ir dalyvaujančius suinteresuotuosius subjektus. Konsultacijose dalyvavo valstybės narės, Europos Parlamentas, vežėjai ir NVO.

²⁶ Teismo sprendimas susijęs su vidaus sienų kontrolės pratęsimo pasibaigus Šengeno sienų kodekse nustatytiems terminams teisėtumu ir jame šiuo klausimu pateikiami svarbūs paaiškinimai.

²⁷ Žr. Teismo sprendimo byloje C-368/20 69 punktą.

4 langelis. COVID-19 poveikis

COVID-19 pandemija parodė, kad kilus krizei prie išorės sienų ir pačioje Šengeno erdvėje reikia stabilios koordinavimo ir sprendimų priėmimo sistemos. Pandemijos pradžioje dauguma valstybių narių atnaujino vidaus sienų kontrolę, o bendras tarpusavio koordinavimas buvo vykdomas tik vėliau, kartais kenkdamas tinkamam bendrosios rinkos veikimui. Reaguodama į tai, Komisija paragino Tarybą priimti suderintą sprendimą²⁸ dėl nebūtinių kelionių iš trečiųjų šalių į Šengeno erdvę apribojimų. Šio raginimo laikėsi visos ES valstybės narės (išskyrus Airiją) ir visos Šengeno asocijuotosios šalys; vėliau jis buvo įtrauktas į Tarybos rekomendaciją²⁹. Tačiau valstybės narės šią rekomendaciją taikė labai skirtingai, todėl kilo pavojus bendram Šengeno erdvės veikimui. Per pastaruosius dvejus metus Komisijos įdiegtos *ad hoc* koordinavimo priemonės padėjo tinkamiau valdyti krizę. Komisija taip pat bendradarbiavo su valstybėmis narėmis, kad nustatytų jų poreikius veiksmingai valdyti pandemiją, visų pirma atsižvelgiant į Tarybos integruoto politinio atsako į krizes mechanizmą (IPCR). Tačiau krizė taip pat parodė, kad susiklosčius panašioms situacijoms tokiems veiksams prie išorės sienų vykdyti ateityje reikia specialios teisinės sistemos, kuri būtų įtraukta į 2021 m. gruodžio mėn. Komisijos priimtą pasiūlymą iš dalies pakeisti Šengeno sienų kodeksą. Pandemijos aplinkybės taip pat turėjo įtakos Šengeno vertinimo ir stebėsenos proceso planavimui ir įgyvendinimui, visų pirma bendros vizų politikos srityje.

3.3. Šengeno erdvės kūrimo užbaigimas

Nuo 2011 m. Komisija aktyviai pasisako už Šengeno erdvės kūrimo užbaigimą, ragindama valstybes nares skubiai imtis reikiamų veiksmų, kad tos ES valstybės narės, kurios dar nėra visavertės erdvės be vidaus sienų kontrolės narės, galėtų prie jos prisijungti. Tai padidins saugumą visoje ES.

Pastaraisiais mėnesiais buvo imtasi svarbių politinių veiksmų. 2021 m. gruodžio mėn. Taryba pripažino³⁰, kad Kroatija įvykdė visoms Šengeno *acquis* dalims taikyti būtinas sąlygas. Dabar Taryba turi pateikti sprendimo dėl vidaus sienų kontrolės panaikinimo projektą³¹ ir konsultotis su Europos Parlamentu.

Be to, Rumunija ir Bulgarija taip pat laukia Tarybos sprendimo, nors jos toliau aktyviai taiko Šengeno *acquis*, visų pirma išorės sienų su Ukraina valdymo srityje. Nuo 2011 m. Komisija patvirtino, kad Bulgarija ir Rumunija atitinka būtinas prisijungimo prie Šengeno erdvės sąlygas. Abi valstybės narės, atsižvelgdamos į pertvarkytą Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmą, Tarybai pateikė bendrą deklaraciją³², kurioje pabrėžė savo išipareigojimą tinkamai taikyti Šengeno *acquis* ir prisidėti prie tinkamo erdvės be vidaus sienų kontrolės veikimo. Siekdamos pagrįsti šį išipareigojimą ir sustiprinti tarpusavio pasitikėjimą, jos savanoriškai paragino Komisijos koordinuojamą grupę įvertinti, kaip taikomi naujaisi Šengeno *acquis* pokyčiai po 2011 m. atliktų vertinimų, daugiausia dėmesio skiriant išorės sienų valdymui ir policijos bendradarbiavimui. Komisija yra pasirengusi koordinuoti ir įgyvendinti šiuos savanoriškus vertinimus. Komisija dar kartą ragina Tarybą imtis reikiamų veiksmų Šengeno erdvei konsoliduoti priimant sprendimą, kuriuo Bulgarijai, Kroatijai ir Rumunijai būtų sudarytos sąlygos oficialiai tapti jos dalimi³³.

Šengeno vertinimo procesas, kuriuo siekiama įvertinti pasirengimą prisijungti prie Šengeno erdvės, vyksta ir Kipro atžvilgiu. 2022 m. gegužės 3 d. Europos Parlamentas, remdamasis

²⁸ COM(2020) 115 *final*.

²⁹ Tarybos rekomendacija (ES) 2020/912 dėl laikino nebūtinių kelionių į ES apribojimo ir galimo tokio apribojimo panaikinimo, 2020 6 30.

³⁰ Tarybos išvados dėl Šengeno *acquis* visapusiško taikymo Kroatijoje būtinų sąlygų įvykdymo.

³¹ Šį sprendimą turi vienbalsiai priimti jos nariai, atstovaujantys valstybėms narėms, kurios jau taiko atitinkamas nuostatas, ir stojančioji valstybė narė.

³² 2022 m. vasario 28 d., kovo 2 ir 4 d. NUOLATINIŲ ATSTOVŲ KOMITETO PROTOKOLO SANTRAUKA <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7304-2022-INIT/en/pdf>, 26 punktas.

³³ Kaip reikalaujama pagal atitinkamus Stojimo aktus, Taryba vieningai priima sprendimą pasikonsultavusi su Europos Parlamentu.

Komisijos pasiūlymu, didele balsų dauguma priėmė ataskaitą dėl Šengeno *acquis* nuostatų taikymo Šengeno informacinės sistemos srityje Kipre. Vėliau – 2022 m. antrąjį pusmetį – Taryba turėtų priimti Sprendimą dėl Šengeno *acquis* nuostatų taikymo Šengeno informacinės sistemos srityje Kipre, po kurio bus įvertintas sistemos veikimas.

4. Prioritetai, nustatyti atlikus Šengeno vertinimus

Geras Šengeno erdvės veikimas priklauso ne tik nuo patikimo valdymo, bet ir nuo teisingo bei savalaikio Šengeno *acquis* įgyvendinimo. Šiomis taisyklėmis užtikrinama, kad visos valstybės narės taikytų vienodus atvykimo ir išvykimo prie bendros išorės sienos kontrolės kriterijus, plėtotų sienos apsaugos pareigūnų, nacionalinės policijos ir teisminių institucijų bendradarbiavimą, naudotųsi tinkamomis keitimosi informacija sistemomis ir įgyvendintų bendrą grąžinimo politiką. Jomis užtikrinamos suderintos atvykimo sąlygos ir bendra vizų politika, kad būtų išlaikytas aukštas vidaus saugumo lygis ir galimybė keliauti netaikant vidaus sienų kontrolės. Atsižvelgiant į didelį tvarkomų asmens duomenų kiekį, labai svarbu laikytis duomenų apsaugos reikalavimų. Tinkamai įgyvendinant visas šias taisykles ne tik užtikrinamas piliečių saugumas erdveje be vidaus sienų, bet ir sukuriama nacionalinių valdžios institucijų sinergija.

ES lėšomis teikiama finansinė parama (Vidaus saugumo fondas, Sienų valdymo ir vizų priemonė bei Prieglobsčio, migracijos ir integracijos fondas) taip pat padeda tinkamai įgyvendinti Šengeno *acquis*. Komisija siekia užtikrinti, kad valstybės narės turėtų pakankamai išteklių toms rekomendacijoms, kurios daro finansinį poveikį atlikus Šengeno vertinimus, įgyvendinti. Todėl, atsižvelgiant į vertinimų tvarkaraštį, valstybės narės raginamos savo nacionalinėse programose numatyti reikiamus išteklius, kad pirmenybė būtų teikiama vertinimo ataskaitose nustatytiems trūkumams, ypač tais atvejais, kai nustatomi dideli trūkumai.

Nors pastaraisiais metais atlikti Šengeno vertinimai parodė, kad apskritai valstybės narės tinkamai įgyvendina Šengeno *acquis*, vis dar yra tam tikrų pagrindinių trūkumų ir veiksmų, kuriems reikia teikti pirmenybę. Trūkumai neturėtų būti nagrinėjami atskirai – turėtų būti tiriama jų sąveika su įvairiomis sritimis, kurias apima Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmas, ir atsižvelgiama į jų galimybę pakenkti Šengeno erdvei. Kai kurie iš šių trūkumų skirtingose politikos srityse yra horizontalaus pobūdžio ir dėl jų keleriopo poveikio gali būti daromas didesnis poveikis geram Šengeno erdvės veikimui.

Per pirmąjį Šengeno vertinimo ciklą (2015–2019 m.) nustatyta didelių trūkumų dešimtyje vertinimų trijose srityse³⁴, o 2020–2021 m. laikotarpiu nustatytas dar vienas atvejis ketvirtoje politikos srityje³⁵. Kai kuriais atvejais šie dideli trūkumai yra susiję su trūkumais, keliančiais pavojų bendram Šengeno erdvės veikimui, arba kitais atvejais kelia rimtą grėsmę pagrindinėms teisėms. Nustačius didelių trūkumų, valstybės narės atidžiai stebimos siekiant užtikrinti greitą taisomųjų veiksmų įgyvendinimą, be kita ko, atliekant pakartotinius vizitus. Pertvarkytas Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmas padės sukurti dar griežtesnę stebėsenos sistemą, kuri paspartins visą procesą, ypač tais atvejais, kai nustatomi dideli trūkumai, kuriems numatyta speciali pagreitinata procedūra.

4.1. Išorės sienų valdymas

³⁴ Ataskaita dėl Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmo veikimo, teikiama pagal Tarybos reglamento (ES) Nr. 1053/2013 22 straipsnį. Pirmoji daugiametė vertinimo programa (2015–2019 m.) (COM(2020) 779 *final*) ir poveikio vertinimas, atliktas rengiant pasiūlymą dėl Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmo pertvarkymo (SWD/2021/119 *final*).

³⁵ Per pirmąjį vertinimo ciklą mechanizmu buvo nustatyta didelių trūkumų dešimtyje vertinimų trijose srityse: išorės sienų valdyme (Graikija, Islandija, Ispanija ir Švedija); bendroje vizų politikoje (Nyderlandai ir Suomija); Šengeno informacinėje sistemoje (Belgija, Ispanija, Jungtinė Karalystė ir Prancūzija). 2020–2021 m. laikotarpiu juo buvo nustatyta didelių trūkumų Graikijos grąžinimo srityje.

Išorės sienos turi būti saugomos ir valdomos veiksmingai, užtikrinant, kad būtų visapusiškai gerbiamos apsaugos siekiančių asmenų teisės. Sklandus sienų kirtimas turi būti vykdomas kartu užtikrinant aukštą saugumo lygį. Siekiant užtikrinti sistemingus visų išorės sienas kertančių asmenų patikrinimus, paprastai taikomos veiksmingos ir į saugumą orientuotos sienų kontrolės procedūros, grindžiamos išsamia prieš atvykimą pateikta informacija ir atitinkamų duomenų bazių užklausomis. Valstybės narės taip pat privalo užtikrinti visapusišką išorės sienų stebėsenos mechanizmą ir veiksmingą sienų stebėjimą, kad būtų užtikrintas visiškas informuotumas apie padėtį ir tinkamas atsakas, įskaitant gyvybių gelbėjimą jūroje.

Ypatingas iššūkis – naudojimas migrantis kaip priemone politiniais tikslais, dėl kurio 2021 m. gruodžio mėn. Komisija, reaguodama į Europos Vadovų Tarybos raginimą, pateikė specialius pasiūlymus: Šengeno sienų kodekso pakeitimą, numatant naudoti migrantis kaip priemonę apibrėžti³⁶ ir naują priemonę, skirtą naudoti migrantis situacijoms migracijos ir prieglobsčio srityje spręsti³⁷. Tikimasi, kad priėmus šiuos pasiūlymus bus sukurtas tvirtas pagrindas būsimiems naudoti migrantis kaip priemone atvejams spręsti ir nebereikės taikyti *ad hoc* priemonių pagal SESV 78 straipsnio 3 dalį³⁸.

Už **Europos integruotą sienų valdymą** bendrai atsakingos visos valstybės narės ir Šengeno asocijuotosios šalys, Sąjungos institucijos ir agentūros. Šiomis aplinkybėmis Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgos atlieka svarbų vaidmenį bendram darbui suburdamos atitinkamas nacionalines valdžios institucijas ir *Frontex*. Vienos šalies išorės sienos trūkumai gali daryti poveikį visoms valstybėms narėms ir vėliau sukelti pavojų Šengeno erdvės veikimui. Todėl, siekiant užtikrinti veiksmingą, efektyvą ir koordinuotą sienų valdymą prie ES išorės sienų, reikia tarpusavyje integruoti valstybių narių sienų valdymą.

Šengeno vertinimai parodė, kad pastaraisiais metais valstybės narės daug investavo į geresnę išorės sienų apsaugą, dėl to per antrąjį vertinimo ciklą (pradedant 2020 m.) padėtis pagerėjo ir apskritai buvo pasiektas tinkamas išorės sienų valdymo lygis. Tačiau vertinimuose nustatyti tam tikri trūkumai, iš kurių vienas yra tai, kad apskritai **nėra tinkamo strateginio valdymo ir nacionalinių integruoto sienų valdymo pajėgumų planavimo**. Dėl to silpnėja tarpinstitucinis bendradarbiavimas, iš dalies sutampa įvairių išorės sienos apsaugos institucijų kompetencija ir netolygiai skirstomi išteklių. Tai visų pirma susiję su ilgalaikiu **žmoniškųjų išteklių ir mokymo planavimu**, taip pat sistemingu sienų kontrolės informacinių sistemų naudojimu, įskaitant **žemą junglumo lygį** kai kuriose vietovėse, siekiant užtikrinti sistemingus patikrinimus atitinkamose duomenų bazėse. Susirūpinimą kelia skirtingas rizikos analizių ir pažeidžiamumo vertinimų vykdymas ir kokybė valstybėse narėse.

Kalbant apie sienų kontrolę (patikrinimus kertant sieną ir sienų stebėjimą), Šengeno vertinimai parodė, kad apskritai valstybės narės tinkamai taiko Šengeno *acquis*. Atliekant Šengeno vertinimą taip pat atkreiptas dėmesys į gerą patirtį ir novatorišką veiklą, kurią valstybės narės įgyvendino siekdamas veiksmingai įgyvendinti Šengeno kriterijus. Nepaisant bendros didelės pažangos, kai kuriuose sienos perėjimo punktuose nuolat esama išorės sienų stebėjimo trūkumų ir nepakankamų patikrinimų kertant sieną procedūrų. Sienų kontrolė vykdoma remiantis išsamia rizikos analize daugumoje valstybių narių, tačiau vis dar yra trūkumų, susijusių su tuo, kaip kai kurios valstybės narės įgyvendina Europos sienų kontrolės rizikos analizės modelį³⁹, o tai lemia

³⁶ COM(2021) 891.

³⁷ COM(2021) 890.

³⁸ 2021 m. gruodžio 1 d. Komisija priėmė pasiūlymą dėl Tarybos sprendimo pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 78 straipsnio 3 dalį dėl paramos Latvijai, Lietuvai ir Lenkijai, suteikiant joms priemones ir veiklos pagalbą, kurių reikia siekiant tvarkingai ir oriai valdyti atvykstančių asmenų, kuriais kaip įrankiais naudojasi Baltarusija, srautus, visapusiškai gerbiant pagrindines teises.

³⁹ Bendrosios integruotos rizikos analizės modelis <https://frontex.europa.eu/we-know/situational-awareness-and-monitoring/ciram/>

nepakankamą informuotumą apie padėtį, netolygų išteklių planavimą ir netinkamus operatyvinius veiksmus.

Kai kuriuose sienos perėjimo punktuose patikrinimai kertant sieną nėra atliekami sistemingai ir neatitinka standartų. Tai daugiausia susiję su nepakankamais žmogiškaisiais ištekliais, tinkamai parengtų sienos apsaugos pareigūnų trūkumu, taip pat prastu junglumu su duomenų bazėmis, o tai trukdo vienodai ir sistemingai atlikti patikrinimus atitinkamose duomenų bazėse, įskaitant Šengeno informacinę sistemą ir Interpolo pavogtų ir pamestų kelionės dokumentų (SLTD) duomenų bazę, todėl atsiranda didelių saugumo spragų. Tai galėtų kelti grėsmę bet kurios valstybės narės ir visos ES viešajai tvarkai, vidaus saugumui, visuomenės sveikatai ar tarptautiniams santykiams.

Padėtį dar labiau apsunkina tai, kad kai kuriose valstybėse narėse nepakankamai įgyvendinamos ir taikomos Vežėjo atsakomybės⁴⁰ ir **Išankstinės informacijos apie keleivius direktyvos**⁴¹. Kovos su neteisėta imigracija tikslais ir siekiant užtikrinti veiksmingą sienų kontrolę, oro vežėjai, atsakingi už asmenų tikrinimą ties išorinėmis sienomis institucijų prašymu, iki registracijos pabaigos turi perduoti informaciją apie keleivius, kuriuos jie pristatys į paskirtą sienos kirtimo punktą, per kurį tie asmenys pateks į valstybės narės teritoriją. Jei tai neatliekama, sienos apsaugos pareigūnai neturi visos reikiamos informacijos, kad galėtų tinkamai vykdyti sienų kontrolę. Iki 2022 m. pabaigos numatoma peržiūrėti Išankstinės informacijos apie keleivius direktyvą⁴², kad būtų pašalintos spragos, kurios taip pat paaškinėjo iš 2020 m. vertinimo, ir užtikrintos tinkamo įgyvendinimo sąlygos.

Kai kurių valstybių narių **nacionalinės padėties vaizdo sistema** yra **fragmentiška**, sumažėjo aptikimo pajėgumai ir apriboti reagavimo pajėgumai, visų pirma prie jūrų ir sausumos sienų, nes trūksta integruotų sienų stebėjimo sistemų, nepakankamas jų nacionalinių sienų kontrolės institucijų veiklos koordinavimas ir bendradarbiavimas, taip pat netolygus **Europos sienų stebėjimo sistemos (EUROSUR)**⁴³ įgyvendinimas, darantis poveikį sienų kontrolės kokybei. Dėl šių trūkumų gali sumažėti išorės sienų valdymo ir reagavimo pajėgumų veiklos efektyvumas, todėl kyla pavojus Šengeno erdvei. Tai ypač aktualu prie jūrų ir sausumos sienų dėl ribotų pajėgumų ir integruotų sienų stebėjimo sistemų trūkumo, darančio poveikį sienų kontrolės kokybei. Dėl šių trūkumų gali sumažėti išorės sienų valdymo ir reagavimo pajėgumų veiklos efektyvumas, todėl kyla pavojus Šengeno erdvei.

Vienas iš pagrindinių ES išorės sienų valdymo principų – pagarba pagrindinėms teisėms ir ypač *negražinimo* principo laikymasis. 2020 m. Šengeno vertinimuose išorės sienų srityje pradėjo dalyvauti Europos Sąjungos pagrindinių teisių agentūros stebėtojai. Jie padėjo nustatyti trūkumus ir rengti rekomendacijas dėl tobulinimo. Kaltinimai dėl pagrindinių teisių pažeidimų prie išorės sienų visada kelia susirūpinimą. Siekiant užtikrinti, kad prie išorės sienų būtų apsaugotos pagrindinės teisės, labai svarbu veiksmingai įvertinti visus įtariamus pažeidimus ir prireikus atlikti skubius ir nepriklausomus tyrimus. Nepriklausomi pagrindinių teisių stebėsenos mechanizmai šiuo atžvilgiu yra gera praktika, kurią Komisija toliau remis ir finansuos. Pagarba pagrindinėms teisėms yra vienas iš aspektų, įtrauktų į naująjį Šengeno vertinimo ir stebėsenos mechanizmą, kuris užtikrins, kad būtų imtasi priemonių siekiant užkirsti kelią bet kokiems trūkumams ir juos pašalinti.

⁴⁰ 2001 m. birželio 28 d. Tarybos direktyva 2001/51/EB, papildanti Konvencijos dėl 1985 m. birželio 14 d. Šengeno susitarimo įgyvendinimo 26 straipsnio nuostatas.

⁴¹ 2004 m. balandžio 29 d. Tarybos direktyva 2004/82/EB dėl vežėjų įpareigojimo perduoti keleivių duomenis.

⁴² Žr. 2022 m. Komisijos darbo programos I priedą, COM(2021) 645, 2021 10 19.

⁴³ Europos sienų stebėjimo sistema (EUROSUR) – tai valstybių narių ir *Frontex* keitimosi informacija ir bendradarbiavimo sistema, kuria siekiama padidinti informuotumą apie padėtį ir reagavimo pajėgumus prie išorės sienų.

5 langelis. Europos išorės sienų valdymo prioritetai

- Veiksmingas Europos integruoto sienų valdymo įgyvendinimas;
- aktyvesnis rizikos analizės sienų kontrolės srityje naudojimas ir visapusiškas pažeidžiamumo vertinimo rezultatų integravimas į Europos sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų planavimą ir operacijas;
- patikrinimų kertant sieną kokybės gerinimas taikant informavimo procedūras ir aktyvesnis informacijos prieš atvykimą naudojimas įdiegiant sienų kontrolės informacines sistemas, be kita ko, Komisijai priimant pasiūlymą persvarstyti Išankstinės informacijos apie keleivius direktyvą;
- nacionalinių integruotų sienų stebėjimo sistemų ir tarpžinybinio bendradarbiavimo stiprinimas;
- patikimų nacionalinių sienų kontrolės mokymo sistemų įgyvendinimas⁴⁴;
- nacionalinių pagrindinių teisių stebėsenos mechanizmų įgyvendinimas.

4.2. Vizų politika

Šengeno erdvė negali veiksmingai veikti be bendros vizų politikos. Tai – priemonė, kuria palengvinamas teisėtų lankytojų, pavyzdžiui, turistų ir verslo reikalais keliaujančių asmenų, atvykimas, kartu užkertant kelią saugumo rizikai ir neteisėtos migracijos į ES rizikai. Vizų kodekse⁴⁵ nustatytos suderintos prašymų išduoti vizą tvarkymo ir vizų išdavimo procedūros ir sąlygos, o Vizų informacinė sistema⁴⁶ užtikrinama, kad konsulatams, sienos apsaugos pareigūnams, teisėsaugos, imigracijos ir kitos atitinkamos institucijos turėtų prieigą prie prašymų išduoti vizą pateikiančių asmenų duomenų.

Dėl kelionių ribojimų, susijusių su COVID-19 pandemija, labai sumažėjo prašymų išduoti Šengeno vizą skaičius. Nors iki pandemijos Šengeno erdvėje dalyvaujančių valstybių konsulatams 2018 m. gavo 16 mln. prašymų išduoti vizą, o 2019 m. – 17 mln. prašymų, 2020 m. prašymų skaičius sumažėjo iki 3 mln., o 2021 m. – iki 2,5 mln.

Pandemija taip pat trukdė atlikti Šengeno vertinimus šioje politikos srityje, atsižvelgiant į tai, kad vertinimai atliekami valstybių narių konsulatuose trečiojoje šalyje, kurioms taikomas reikalavimas turėti vizą. 2020 m. ir 2021 m. buvo galima atlikti tik du vertinimus. Tačiau daugelis valstybių narių padarė didelę pažangą įgyvendindamos savo veiksmų planus, susijusius su ankstesniais vertinimais. 12 veiksmų planų užbaigimas per pastaruosius dvejus metus reiškia, kad daugelis nustatytų trūkumų buvo sėkmingai pašalinti.

Valstybės narės iš esmės tinkamai įgyvendina bendrą vizų politiką priimdamos sprendimus, kurie apskritai yra tinkamai pagrįsti dėl to, ar vizos turėtų būti išduodamos, ar atsisakoma jas išduoti. Kai kurie pagrindiniai susirūpinimą keliantys klausimai yra susiję su šiais aspektais:

- Nepaisant Vizų kodekse nustatytų vizų galiojimo taisyklių ir Komisijos priimtų teisiškai privalomų suderintų patvirtinamųjų dokumentų sąrašų, valstybių narių praktika vis dar skiriasi nustatant prašomų vizų arba patvirtinamųjų dokumentų galiojimą.
- Nepakankamas mokymas ir darbuotojų trūkumas lemia procedūrines klaidas.
- Išorės paslaugų teikėjų paslaugomis naudojamosi plačiai, tačiau jų veiklos stebėseną yra nepakankama.
- Vizų informacinės sistemos naudojimas nėra optimalus dėl kartais į ją įvedamų netinkamos kokybės duomenų, taip pat dėl to, kad nacionalinės tvarkymo sistemos ne visuomet yra pritaikytos prie Vizų kodekso ir Vizų informacinės sistemos darbo srauto,

⁴⁴ Sienų ir pakrančių apsaugos pajėgų bendroji pagrindinė mokymo programa ES yra vienintelė mokymo programa, kuria nustatomi pagrindiniai Europos Sąjungos valstybių narių sienų apsaugos veiklos lygmenys mokymosi standartai. Komisija ir *Frontex* nuolat ragina valstybes nares ja naudotis.

⁴⁵ Reglamentas (EB) Nr. 810/2009 (OL L 243, 2009 9 15, p. 1).

⁴⁶ Reglamentas (EB) Nr. 767/2008 (OL L 218, 2008 8 13, p. 60).

trūksta pasirengimo IT srityje ir žinių apie tam tikras sistemos funkcines galimybes bei teikiamą naudą.

Vykdydama ankstesnių vertinimų stebėsenos procesą, Komisija ne kartą ragino valstybes nares spręsti šiuos klausimus ir pagal Integruoto sienų valdymo fondo sienų valdymo ir vizų priemonę (2021–2027 m.) buvo teikiama tinkama finansinė parama atitinkamiems veiksams remti.

2022 m. balandžio 27 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl **vizų išdavimo procedūrų skaitmenizacijos**, siekdama modernizuoti prašymų išduoti vizą pateikimą ir tvarkymą ir procesą padaryti veiksmingesnį, kartu stiprinant Šengeno erdvės saugumą. Tą pačią dieną Komisija pasiūlė panaikinti vizų režimą Kuveito ir Kataro piliečiams. Artimiausiais mėnesiais ji atliks peržiūrėto Vizų kodekso, kuris įsigaliojo 2020 m. vasario mėn., vertinimą. Ji toliau atidžiai stebės trečiąsias šalis, kurių piliečiams leista be vizų patekti į ES, visų pirma teikdama bevizio režimo sustabdymo mechanizmo ataskaitą⁴⁷, ir toliau glaudžiai bendradarbiaus su atitinkamomis valstybėmis narėmis ir Jungtinėmis Valstijomis, kad užtikrintų visišką vizų režimo panaikinimo abipusiškumą likusioms valstybėms narėms, t. y. Bulgarijai, Kipriui ir Rumunijai. Be to, Komisija, koordinuodama veiksmus su valstybėmis narėmis, atidžiai stebi trečiųjų šalių, kurioms taikomas bevizis režimas, vykdomas pilietybės suteikimo investuotojams programas, nes jomis besinaudojantys asmenys gali laisvai patekti į Šengeno erdvę. Neseniai, remdamasi Komisijos pasiūlymu, Taryba nusprendė laikinai sustabdyti bevizio režimo taikymą Vanuatu pasų, išduotų po 2015 m., turėtojams dėl rizikos, susijusios su jos pilietybės suteikimo investuotojams programa⁴⁸. Valstybės narės turės toliau glaudžiai bendradarbiauti su eu-LISA ir Komisija, kad atnaujintų savo vizų tvarkymo IT sistemas, kad jos atitiktų Vizų informacinės sistemos modernizavimą. Šengeno vertinimai šioje politikos srityje bus atnaujinti 2022 m. birželio mėn., tinkamai atsižvelgiant į kintančią epidemiologinę padėtį.

6 langelis. Vizų politikos prioritetai

- Sparti pažanga derybose dėl pasiūlymo dėl vizų išdavimo procedūrų skaitmenizacijos.
- Sparti pažanga derybose dėl pasiūlymo dėl bevizio režimo Kuveitui ir Katarui.
- Pasirengimas įgyvendinti peržiūrėtą Vizų informacinę sistemą.
- Trečiųjų šalių, gavusių bevizį leidimą patekti į ES, stebėsenos stiprinimas.
- Investuotojų pilietybės ir leidimo gyventi šalyje programų, kurias vykdo trečiosios šalys, stebėsenos stiprinimas pagal Rekomendaciją C/2022/2028⁴⁹.
- Šengeno vertinimų atnaujinimas nuo 2022 m. birželio mėn.

4.3. Asmenų, neturinčių juridinės teisės būti šalyje, gražinimas

Pastangos mažinti neteisėtą migraciją į ES ir geriau apsaugoti išorės sienas turėtų būti stiprinamos kartu imantis priemonių, kuriomis siekiama veiksmingai **gražinti** neteisėtai valstybių narių teritorijoje esančius trečiųjų šalių piliečius. Kasmet apie 400 000 trečiųjų šalių piliečių nurodoma išvykti, tačiau tik 140 000 (2020 m. mažiau dar dėl ribojamųjų priemonių pandemijai suvaldyti) iš atitinkamų asmenų veiksmingai grįžta į trečiąją šalį, iš kurių apie 45 proc. grįžta savanoriškai. Valstybių narių gražinimo sistemų veiksmingumo didinimas taip pat yra svarbus veiklos kuriant bendrą ES gražinimo sistemą, kaip nustatyta Migracijos ir prieglobsčio pakte, aspektas, derinant tvirtesnes struktūras ES viduje, visų pirma nauja redakcija išdėstyta Gražinimo direktyva

⁴⁷ Komisija privalo kasmet Europos Parlamentui ir Tarybai teikti ataskaitą apie tai, kaip šalys, kurių piliečiams buvo taikomas bevizis režimas mažiau nei prieš septynerius metus, sėkmingai užbaigus dialogą dėl vizų režimo liberalizavimo (Albanijos Respublika, Bosnija ir Hercegovina, Juodkalnija, Šiaurės Makedonijos Respublika, Serbijos Respublika, Sakartvelas, Moldovos Respublika, Ukraina), nuolat laikosi bevizio režimo reikalavimų. Ketvirtoji ataskaita dėl bevizio režimo sustabdymo mechanizmo priimta 2021 m. rugpjūčio 4 d. (COM(2021) 602).

⁴⁸ ES 2022/366.

⁴⁹ C(2022) 724 final.

sustiprintą teisinę sistemą, ir veiksmingesnį bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis. Be to, laikantis 2021 m. balandžio mėn. priimtos ES savanoriško grįžimo ir reintegracijos strategijos, plėtojamas vienosios ir labiau suderintas valstybių narių požiūris siekiant išnaudoti visą savanoriško grįžimo ir reintegracijos potencialą, siekiant padidinti bendros ES grąžinimo sistemos veiksmingumą ir tvarumą siekiant abipusės naudos grąžinamiems asmenims, ES ir trečiosioms šalims.

Šengeno vertinimai parodė, kad šioje srityje padėtis pagerėjo, o valstybių narių nacionalinės teisės aktai ir praktika dabar yra geriau suderinti su Grąžinimo direktyvos reikalavimais. Tačiau vis dar yra tobulintinų sričių siekiant užtikrinti visapusišką pagarbą pagrindinėms teisėms. Vienoje valstybėje narėje nustatyta rimtų trūkumų, susijusių su netinkamomis sulaikymo sąlygomis ir nepakankamomis procedūrinėmis garantijomis.

Be to, kalbant apie grąžinimo sistemų veiksmingumą, ne visos valstybės narės sistemingai priima sprendimus grąžinti trečiųjų šalių piliečius, neturinčius juridinės teisės būti šalyje. Esama skirtingos praktikos, susijusios su draudimais atvykti, kurie nėra sistemingai išduodami, kai trečiųjų šalių piliečiai nesilaiko pareigos grįžti, ir taip ribojamas jų atgrasomasis poveikis.

Veiksmingas sprendimų grąžinti vykdymas tebėra problema, kuriai įtakos turi ribotas trečiųjų šalių bendradarbiavimas readmisijos srityje. Nepaisant šių išorės iššūkių, nacionalinėse sistemose yra kliūčių, kurios paaiškėjo atlikus Šengeno vertinimus, o tai mažina valstybių narių grąžinimo sistemų veiksmingumą. Be to, reikia gerinti duomenų rinkimą grąžinimo srityje, kad būtų galima geriau formuoti, įgyvendinti ir vertinti politiką. Pagrindinės keliose valstybėse narėse nustatytos problemos yra susijusios su:

- ribotais ir (arba) nepakankamais ištekliais, skirtais grąžinimui, t. y. personalu ir infrastruktūra;
- nepakankama arba neveiksminga sprendimų grąžinti įgyvendinimo stebėseną, be kita ko, pasitelkiant IT grąžinimo bylų valdymo sistemas;
- ribotu savanoriško grįžimo ir reintegracijos programų prieinamumu ir naudojimu (įskaitant konsultavimą grąžinimo klausimais);
- ribotu alternatyvų sulaikymui naudojimu siekiant užkirsti kelią slapstymuisi ir pakankamų specializuotų sulaikymo pajėgumų trūkumu.

Komisija glaudžiai bendradarbiauja su valstybėmis narėmis, kad užtikrintų visapusišką grąžinimo taisyklių įgyvendinimą ir prireikus imtųsi tolesnių veiksmų, be kita ko, taikydama pažeidimų nagrinėjimo procedūras. Ypatingas dėmesys skiriamas grąžinimo procedūrų įgyvendinimui, pavyzdžiui, sprendimų grąžinti priėmimui ir jų veiksmingam vykdymui, taip pat migrantų, ypač vaikų ir pažeidžiamų asmenų, teisių paisymui visais grąžinimo proceso etapais.

2022 m. kovo 2 d. Komisija paskyrė pirmąjį ES grąžinimo koordinatorių. Grąžinimo koordinatorius sutelks skirtingas ES grąžinimo politikos kryptis, remsis teigiama valstybių narių patirtimi grąžinimo valdymo srityje ir sudarys palankesnes sąlygas sklandžiam ir vientisam grąžinimo proceso įgyvendinimui. Komisija šiuo metu kuria Aukšto lygio tinklą grąžinimo klausimais, kuris padės grąžinimo koordinatoriui palengvinti praktinį valstybių narių, Komisijos ir *Frontex* bendradarbiavimą ir bus patikima erdvė konstruktyviam keitimuisi informacija ir dialogui grąžinimo klausimais aukštu lygiu užtikrinti.

7 langelis. Grąžinimo politikos prioritetai.

- Skubiai priimti atnaujintą grąžinimo teisinę sistemą, grindžiamą nauja redakcija išdėstyta Grąžinimo direktyva.
- Skatinti savanorišką grįžimą ir reintegraciją, kaip neatsiejamą bendros ES grąžinimo sistemos dalį, laikantis ES savanoriško grįžimo ir reintegracijos strategijos.

- Visapusiškai pasinaudoti operatyvine ir praktine parama, kurią šioje srityje gali suteikti *Frontex*.

4.4. Policijos bendradarbiavimas⁵⁰

Erdvėje be vidaus sienų kontrolės būtinas **tvirtas** valstybių narių policijos **bendradarbiavimas** siekiant užtikrinti saugumą ir pasitikėjimą Šengeno erdvėje, visų pirma pasienio regionuose. Remiantis Europolo paskelbtu 2021 m. ES sunkių formų ir organizuoto nusikalstamumo grėsmių vertinimu (ES SOCTA), beveik 70 proc. organizuotų nusikaltėlių tinklų veikia daugiau kaip trijose valstybėse narėse. Policijos pareigūnai turi gebėti veiksmingai, greitai ir sistemingai bendradarbiauti visoje ES, kad galėtų kovoti su tarpvalstybiniu nusikalstamumu.

Iki šiol atlikti Šengeno vertinimai policijos bendradarbiavimo srityje parodė, kad nors valstybės narės paprastai laikosi Šengeno *acquis* teisės normų, **nemažai kliūčių trukdo** valstybėms narėms **praktiškai naudotis** joms prieinamomis **tarpvalstybinio policijos bendradarbiavimo priemonėmis**.

Tarpvalstybinis policijos bendradarbiavimas, kaip nustatyta pasiūlyme dėl Tarybos rekomendacijos dėl operatyvinio policijos bendradarbiavimo, tampa sudėtingesnis dėl to, kad daugelyje valstybių narių kartu veikia įvairios policijos įstaigos, pvz., karo policija, civilinė policija, nacionalinė, regioninė ar vietos policija. Labai svarbu, kad kiekviena valstybė narė savo vidaus koordinavimą organizuotų taip, kad visos atitinkamos tarnybos galėtų dalyvauti tarpvalstybiniame ir tarptautiniame policijos bendradarbiavime. Šiuo tikslu beveik visos valstybės narės paskyrė vieną **bendrą kontaktinį centrą**⁵¹, kuris yra kompetentingas vykdyti visą tarpvalstybinį ir tarptautinį teisėsaugos operatyvinį bendradarbiavimą ir keitimąsi informacija. Bendri kontaktiniai centrai, kurie yra tarpvalstybinio teisėsaugos bendradarbiavimo ir keitimosi operatyvine informacija pagrindas, patiria integracijos ir darbuotojų mokymo trūkumą, todėl pastaraisiais metais stipriai išaugusio keitimosi informacija nauda yra mažesnė.

Veiksmingam tarpvalstybiniam bendradarbiavimui užtikrinti reikalingos sąveikios ryšių priemonės ir mobilioji prieiga prie atitinkamų duomenų bazių, laikantis būtinų apsaugos priemonių. Nacionaliniu lygmeniu naudojamos techninės sistemos turėtų būti prieinamos saugaus tarpvalstybinio keitimosi informacija tikslais, įskaitant saugų e. paštą ir radijo ryšio sistemas, visų pirma persekiojimo kertant sieną atveju. Kadangi trūksta tinkamų techninių priemonių, daugumoje valstybių narių policijos pareigūnai naudojami nesaugiomis radijo ryšio priemonėmis arba mobiliaisiais telefonais, kad susisiektų su atitinkamu dispečeriu asmens patikrinimo tikslais. Dėl to kyla prasto ryšio (dažnai kalnuotose vietovėse) ir nesusipratimų (pvz., transliteracijos atveju) rizika. Tokia pati rizika kyla tuo atveju, kai policijos pareigūnai specialistai neturi tinkamos mobiliosios prieigos prie duomenų bazių. Kai policijos pareigūnai tikrina asmenį bendro patruliavimo metu arba vykdam tikslinius bendrus veiksmus pasienio ruožuose, jiems turi būti nedelsiant suteikta tinkama prieiga prie nacionalinių ir tarptautinių duomenų bazių, kuriomis jie naudojami pagal nacionalinę teisę. Jei turima informacija arba veiksmai, kurių reikia imtis, nėra teisingai rodomi, ieškomi nusikaltėliai, pavyzdžiui, galėtų neaptikti kirsti kelias šalis. Daugiau tiesioginės prieigos prie atitinkamų tarptautinių duomenų bazių reikia ne tik policijos pareigūnams specialistams, bet ir tyrėjams. Kadangi dauguma nusikaltėlių dirba tarpvalstybiniu mastu, labai svarbu anksti nustatyti tarptautinius ryšius, kad nusikalstamos veikos tyrimas būtų sėkmingas.

⁵⁰ Policijos bendradarbiavimas užkardant, išaiškinant ir tiriant nusikalstamas veikas, kuriame dalyvauja visos valstybių narių kompetentingos valdžios institucijos, įskaitant policiją, muitinę ir kitas specializuotas teisėsaugos tarnybas (SESV 87 straipsnis).

⁵¹ Bendras kontaktinis centras – nacionalinė centrinė organizacija, atsakinga už tarptautinį policijos bendradarbiavimą, nurodytą Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 39 straipsnio 3 dalyje.

Galiausiai visoje ES labai skiriasi tai, koku mastu palengvinama **tarptautinė operatyvinė policijos veikla** (pvz., persekiojimas kertant sieną arba sekimas kertant sieną). Nors kai kurios šalys iš esmės suteikia abipusę prieigą prie viena kitos teisėsaugos (įskaitant muitinės ir sienos apsaugos tarnybas) duomenų bazių, kitos taiko pernelyg siaurus geografinius ar laiko apribojimus persekiojimui kertant sieną arba neleidžia užsienio policijos pareigūnams sulaikyti įtariamųjų jų teritorijoje persekiojimo kertant sieną metu.

Tiek Konvencija dėl Šengeno susitarimo, nustatančio pagrindinius policijos bendradarbiavimo principus, įgyvendinimo (CISA)⁵², tiek Švedijos pamatinis sprendimas 2006/960/TVR dėl keitimosi informacija tarp teisėsaugos institucijų supaprastinimo yra Šengeno *acquis* dalis. Konvencijos nuostatomis valstybėms, kurios yra Konvencijos šalys, suteikiama daug lankstumo sprendžiant, kaip ją įgyvendinti. Praktiškai, siekiant toliau plėtoti šį bendrą atskaitos tašką, sistemingai naudojamosi dvišaliais ar daugiašaliais susitarimais⁵³. Šiuo metu ES valstybės narės yra sudariusios apie 60 tokių susitarimų.

Pagrindinis iššūkis policijos bendradarbiavimo srityje yra tas, kad teisės aktų sistema yra suskaidyta ir valstybėms narėms paliekama daug lankstumo sprendžiant, kaip ją įgyvendinti. Pasiūlymais dėl policijos bendradarbiavimo⁵⁴ siekiama spręsti šią problemą ir stiprinti policijos bendradarbiavimą nustatant aiškius keitimosi informacija kanalus ir terminus bei suteikiant Europolui svarbesnį vaidmenį. Komisija palankiai vertina Tarybos padarytą pažangą, kuria siekiama 2022 m. birželio mėn. priimti bendrą požiūrį dėl direktyvos ir reglamento, taip pat patvirtinti rekomendaciją dėl operatyvinio policijos bendradarbiavimo. Todėl trišaliai dialogai dėl šių pasiūlymų vis dar galėtų prasidėti šiais metais, o vėliau jie turėtų būti priimti iki 2023 m. pabaigos.

Labai svarbu toliau plėtoti policijos institucijų turimas priemones. Išankstinės informacijos apie keleivius naudojimas ir keitimasis ja kartu su keleivio duomenų įrašais jau davė apčiuopiamų rezultatų kovojant su terorizmu ir sunkiais nusikaltimais. Rengiama nauja teisėkūros iniciatyva, kuria siekiama pagerinti išankstinės informacijos apie keleivius naudojimą, be kita ko, teisėsaugos tikslais, didinant teisinį tikrumą ir panaikinant spragas, kurios paaikškėjo 2020 m. atlikus išankstinės informacijos apie keleivius direktyvos⁵⁵ vertinimą, kartu numatant būtinas apsaugos priemones. Ją planuojama pateikti iki 2022 m. pabaigos.

8 langelis. Policijos bendradarbiavimo prioritetai.

- Greitai priimti pasiūlymus dėl policijos bendradarbiavimo ir įgyvendinti rekomendaciją dėl operatyvinio policijos bendradarbiavimo, kurią Taryba turėtų priimti birželio mėn.
- Iki 2022 m. pabaigos Komisija priims pasiūlymą dėl naujos teisėkūros priemonės dėl išankstinės informacijos apie keleivius, kuria stiprinamas jos naudojimas teisėsaugos tikslais.
- Tolesnis tarptautinio bendradarbiavimo kanalų integravimas, bylų valdymo sistemų tobulinimas ir procesų automatizavimas bendruose kontaktiniuose centruose.
- Veiksminga ir tiesioginė prieiga internetu prie nacionalinių, ES ir tarptautinių teisėsaugos duomenų bazių bendrų kontaktinių centrų darbuotojams, tyrėjams ir policijos pareigūnams specialistams, kiek tai būtina jų užduotims atlikti.
- Veiksminga mobilioji prieiga prie (tarp)valstybinių duomenų bazių policijos pareigūnams

⁵² Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 39–47 straipsniai.

⁵³ Konvencijos dėl Šengeno susitarimo įgyvendinimo 39 straipsnio 5 dalis.

⁵⁴ Jie apima Pasiūlymą dėl Tarybos rekomendacijos dėl operatyvinio policijos bendradarbiavimo (COM/2021/780 *final*), Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl valstybių narių teisėsaugos institucijų keitimosi informacija (COM/2021/782 *final*) ir Pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl automatinio keitimosi duomenimis policijos bendradarbiavimo tikslais (COM/2021/784 *final*).

⁵⁵ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32004L0082&from=EN>

specialistams, ypač pasienio regionuose.

- Radijo ryšio priemonių sąveika.

4.5. Šengeno informacinė sistema

Šengeno informacinė sistema (SIS) yra pagrindinė kompensacinė priemonė vidaus sienų kontrolei panaikinti, nes ji teikia esminę paramą migracijos ir saugumo politikai Šengeno erdvėje ir prie jos išorės sienų.

SIS svarba saugumo ir sienų valdymo Europoje srityse toliau didėja. Nors COVID-19 krizė padarė poveikį sistemos naudojimui dėl to, kad tuo metu sumažėjo kelionių skaičius ir sumažėjo patikrinimų kertant sieną skaičius, šiuo metu SIS naudojimas Europoje nuolat auga ir 2021 m. pabaigoje pasiekė aukščiausią lygį – beveik 90 mln. perspėjimų⁵⁶, kuriuos valstybės narės pateikė Šengeno informacinės sistemos duomenų bazėje⁵⁷. Iki 2019 m. gruodžio mėn., prieš pat pandemijos pradžią, paieškų Šengeno informacinėje sistemoje skaičius pasiekė rekordinį lygį – 6,6 mlrd., taip pat pasiektas rekordinis sutapimų lygis – 283 713 sutapimų⁵⁸ (jis daugiau nei padvigubėjo nuo 128 598 sutapimų 2014 m.). 2021 m. SIS atlikta daugiau kaip 7 mlrd. paieškų⁵⁹ ir nustatyta 222 967 sutapimų, ir tai padėjo išspręsti tiek pat bylų sistema besinaudojančiose Europos šalyse.

Remiantis atliktais Šengeno vertinimais galima daryti išvadą, kad **valstybės narės iš esmės veiksmingai ir vienodai įgyvendino ir naudojo Šengeno informacinę sistemą**. Nors kai kuriose valstybėse narėse buvo nustatyta rimtų Šengeno informacinės sistemos įgyvendinimo trūkumų, šios šalys skubiai ir aktyviai stengėsi juos pašalinti.

Atliekant vertinimus nustatyta tam tikrų **pasikartojančių trūkumų**:

- Valstybės narės į Šengeno informacinę sistemą neįveda visos svarbios informacijos. Pavyzdžiui, ne visada pridedami pirštų atspaudai ir nuotraukos, net jei šie duomenys prieinami šalies lygmeniu. Kai kuriais atvejais taip yra dėl to, kad šalies lygmeniu trūksta techninių priemonių arba privalomų procedūrų, pagal kurias perspėjimą pateikusias institucijas turi pridėti šiuos duomenis, kai jų yra.
- Galutiniams naudotojams, t. y. policijos pareigūnams, sienos apsaugos pareigūnams ir kitiems naudotojams, kai jie naudojami sistema, rodoma ne visa Šengeno informacinės sistemos perspėjime esanti informacija (pvz., turima asmens nuotrauka). Todėl sunku teisingai nustatyti asmens, dėl kurio paskelbtas perspėjimas, tapatybę ir imtis atitinkamų veiksmų.
- Kai kuriose valstybėse narėse trūksta pažangos naudojant naujas priemones, pavyzdžiui, SIS pirštų atspaudų paieškos funkciją. Tai turi svarbių pasekmių, dėl kurių atsiranda saugumo spragų.
- SIRENE biurai (administracinės struktūros, susijusios su keitimusi informacija, papildančia Šengeno informacinės sistemos perspėjimus) yra Šengeno informacinės sistemos veikimo pagrindas, tačiau ne visada pakanka personalo ir techninių išteklių, įskaitant automatizuotas ir integruotas darbo srauto priemones, kad būtų galima veiksmingai keisti šia informacija.

⁵⁶ Perspėjimas – į Šengeno informacinę sistemą įvestas duomenų rinkinys, leidžiantis kompetentingoms institucijoms nustatyti asmens tapatybę arba daiktą, kad būtų galima imtis konkrečių veiksmų.

⁵⁷ Palyginti su prieš ketverius metus pateiktais duomenimis, šis skaičius padidėjo beveik 20 mln. (iki 2016 m. gruodžio mėn. – 71 mln.).

⁵⁸ Sutapimas – bet kokia atitiktis, kuri atitinka šiuos kriterijus: a) ją patvirtino: i) galutinis naudotojas; arba ii) kompetentinga institucija pagal nacionalines procedūras, kai atitinkama atitiktis buvo pagrįsta biometrinių duomenų palyginimu; ir b) prašoma imtis tolesnių veiksmų.

⁵⁹ 2019 m. SIS atlikta 6,6 mlrd. paieškų, o 2021 m. – 7,0 mlrd. paieškų.

- Dėl riboto žmogiškųjų ir techninių išteklių didinimo SIRENE biuruose šios struktūros dažnai tampa nepakankamai pajėgios. Siekiant užtikrinti, pavyzdžiui, dingusių ir pažeidžiamų asmenų apsaugą, labai svarbu užtikrinti keitimosi informacija kokybę ir spartą, taip pat biurų operatyvinį bendradarbiavimą, kad būtų imamasi tolesnių veiksmų nustačius sutapimus.
- Kai kurios valstybės narės neprijungė savo automatinių transporto priemonių registracijos numerio identifikavimo sistemų prie Šengeno informacinės sistemos, o tai apribojo bendrą saugumą Šengeno erdvėje ir prie išorės sienų.

9 langelis. Šengeno informacinės sistemos prioritetai.

- Kuo greičiau skubiai įgyvendinti atnaujintą Šengeno informacinę sistemą, kuri apims naujas perspėjimų kategorijas ir suteiks naujų funkcijų, kurios dar labiau padidins Šengeno informacinės sistemos veiksmingumą.
- Užtikrinti tinkamą personalą ir išteklius valstybių narių SIRENE biuruose automatizuojant darbo srautą, kad būtų galima tvarkyti didelį gaunamų sutapimų skaičių ir užtikrinti keitimosi informacija ir bendradarbiavimo kokybę bei spartą.
- Visapusiškai naudotis Šengeno informacinės sistemos pirštų atspaudų paieškos funkcija.

4.6. Duomenų apsauga

Dar viena svarbi Šengeno *acquis* dalis yra asmens duomenų apsaugos taisyklės. Pagrindiniai šioje srityje taikomi teisės aktų reikalavimai – konkrečios asmens duomenų apsaugos nuostatos, pateiktos Šengeno informacinės sistemos ir Vizų informacinės sistemos *acquis* ir, ateityje, naujų informacinių sistemų (atvykimo ir išvykimo sistemos, ETIAS, sąveikumo) nuostatos, Bendrojo duomenų apsaugos reglamento (BDAR)⁶⁰, į kurį tų sistemų *acquis* daromos kryžminės nuorodos, ir Duomenų apsaugos teisės saugos srityje direktyvos (LED⁶¹) nuostatos.

Viena iš pagrindinių apsaugos priemonių yra vertinimas, kaip valstybės narės įgyvendina ir taiko Šengeno *acquis*, visų pirma su SIS ir VIS susijusias nuostatas, atsižvelgdamos į duomenų apsaugos reikalavimus.

Nors atliekant Šengeno vertinimą nenustatyta jokių didelių trūkumų ir reikia atskirais atvejais įvertinti, kaip laikomasi taikytinų ES teisės aktų, vis dar yra keletas **pasikartojančių problemų**, kurias reikia spręsti:

- Kai kurioms nacionalinėms duomenų apsaugos institucijoms (DAI) trūksta pakankamai žmogiškųjų ir finansinių išteklių, o tai trukdo joms vykdyti visas su Šengeno informacine sistema ir Vizų informacine sistema susijusias užduotis.
- Kyla išorinio poveikio kai kurių duomenų apsaugos institucijų veiklai rizika, o tai gali turėti įtakos jų nepriklausomumui.
- Ne visoms duomenų apsaugos institucijoms suteikti veiksmingi įgaliojimai imtis taisomųjų veiksmų teisės saugos institucijų atžvilgiu.
- Kai kuriose valstybėse narėse buvo manoma, kad duomenų apsaugos institucijoms reikia atlikti dažnesnius ir išsamesnius patikrinimus, kad jos galėtų vykdyti savo užduotį stebėti Šengeno informacinės sistemos ir Vizų informacinės sistemos duomenų tvarkymo teisėtumą.

⁶⁰ Reglamentas (ES) 2016/679, OL L 119, 2016 5 4, p. 1.

⁶¹ Direktyva (ES) 2016/680, OL L 119, 2016 5 4, p. 89.

- Dažnai duomenų apsaugos institucijos neįvykdė reikalavimo bent kas ketverius metus atlikti Šengeno informacinėje sistemoje ir Vizų informacinėse sistemose atliekamų duomenų tvarkymo operacijų auditą.
- Taip pat dažnai reikia tobulinti informaciją apie duomenų subjektų teises, susijusias su Šengeno informacine sistema ir Vizų informacine sistema, ir naudojimosi tomis teisėmis tvarką.
- Kai kuriais atvejais užklausų informacinėse sistemose registracijos laikotarpis vis dar neatitinka Šengeno *acquis*.
- Dažnai nevykdoma aktyvi savikontrolė, kaip duomenų valdytojai laikosi duomenų apsaugos reikalavimų, įskaitant tai, kad nevykdoma reguliari žurnalų peržiūra.
- Galiausiai ne visada rengiami reguliarūs ir tęstiniai visų operatyvinių darbuotojų, turinčių prieigą prie informacinių sistemų, mokymai duomenų apsaugos ir duomenų saugumo klausimais.

10 langelis. Duomenų apsaugos prioritetai.

- Valstybės narės turėtų skirti pakankamai išteklių duomenų apsaugos institucijoms, kad jos galėtų vykdyti visas su Šengeno informacine sistema ir Vizų informacine sistema susijusias užduotis.
- Duomenų apsaugos institucijos turėtų užtikrinti, kad Šengeno informacinėje sistemoje ir Vizų informacinėje sistemoje atliekamų duomenų tvarkymo operacijų auditas būtų atliekamas ne rečiau kaip kas ketverius metus.
- Šengeno informacinės sistemos ir Vizų informacinės sistemos kompetentingos institucijos turėtų imtis tolesnių veiksmų dėl rekomendacijų, visų pirma susijusių su savikontrolė ir mokymu.
- Įgyvendinant naujas sienų kontrolės informacines sistemas (atvykimo ir išvykimo sistemą, ETIAS, sąveikumą), visi atsakingi subjektai visapusiškai taiko integruotosios privatumo apsaugos principą. Turėtų būti užtikrinta, kad duomenų apsaugos reikalavimai būtų visiškai integruoti ir jų būtų laikomasi nuo tų sistemų naudojimo pradžios.

5. Tolesni veiksmai

Nors šiandien esame geriau pasirengę reaguoti į dabartinius ir būsimus iššūkius, bet koks teisės aktas ar sistema yra naudingi tik tiek, kiek veiksmingai ir laiku įgyvendinami.

Pastaraisiais metais atliktais Šengeno vertinimais patvirtinta, kad valstybės narės tinkamai įgyvendina Šengeno *acquis* įvairiose politikos srityse ir kad mechanizmu pasiektas pageidaujamas ir numatytas poveikis. Tačiau nustatyta trūkumų ir neatitikčių, o kai kuriose srityse vis dar reikia pažangos. Šioje ataskaitoje nurodomos pagrindinės prioritetinės sritys, kurias reikia skubiai tobulinti, ir pabrėžiama, kad būtina greitai ir tinkamai įgyvendinti visas turimas priemones.

Įgyvendinant Šengeno ciklą, Šengeno erdvėje dabar taikomas **tvirtesnis ir patikimas valdymas**, kuriuo užtikrinamas politinis orientyras, kad teisės aktai būtų tinkamai įgyvendinami ir reguliariai stebimi. Po pirmųjų ciklo įgyvendinimo etapų būtina toliau užtikrinti bendras valstybių narių, ES institucijų ir agentūrų pastangas ir bendrą atsakomybę už procesą rengiantis kitam 2023 m. metiniam ciklui.

Labai svarbu toliau dirbti siekiant visapusiškai **veiksmingo Europos integruoto sienų valdymo**, suburiant visus atitinkamus Europos ir nacionalinio lygmens subjektus. Erdvėje be vidaus sienų kontrolės būtinas tvirtas valstybių narių **policijos bendradarbiavimas** ir veiksmingas didelės apimties informacinių sistemų, visų pirma **Šengeno informacinės sistemos**, įgyvendinimas, taip pat veiksminga **gražinimo** ir **bendra vizų politika**.

Be to, labai svarbu ir toliau skirti dėmesį visapusiškam naujos IT architektūros įgyvendinimui iki 2023 m. pabaigos. ES sukūrė vieną iš **technologiškai pažangiausių** sienų valdymo sistemų pasaulyje, todėl turime laiku įgyvendinti šį plataus užmojo projektą.

Siekiant užtikrinti, kad mūsų teisiniai įsipareigojimai būtų veiksmingai įgyvendinami praktikoje, labai svarbu **skirti pakankamai išteklių ir mokyti Šengeno *acquis* įgyvendinančius ir vykdomą užtikrinančius subjektus.** Šiomis aplinkybėmis ES agentūroms tenka viena iš pagrindinių užduočių ir svarbu užtikrinti, kad jų įgaliojimai būtų visapusiškai išnaudoti.

Galiausiai labai svarbu greitai ir veiksmingai įgyvendinti Šengeno vertinimuose nustatytas **rekomendacijas.**

Didesnė politinė atsakomybė, grindžiama dialogu ir reguliaria stebėseną, užtikrins Šengeno erdvės prioritetų įgyvendinimą. Todėl Komisija ragina valstybes nares ir ES agentūras imtis reikiamų veiksmų šiems prioritetams įgyvendinti ir imtis būtinų tolesnių veiksmų.

Šiuo atžvilgiu Komisija prašo Šengeno tarybos birželio mėn. patvirtinti pagrindinius naujojo Šengeno valdymo modelio elementus ir 2022–2023 m. prioritetus, kaip išdėstyta šioje ataskaitoje. Komisija aktyviai prisidės prie šio proceso tiek politiniu, tiek techniniu lygmenimis, o metinio ciklo pabaigoje ji praneš apie padarytą pažangą ir tolesnius veiksmus.